

Målnummer:	B1667-93	Avdelning:	3
Avgörandedatum:	1994-09-02		
Rubrik:	Frågor om rekvisiten för grov oredlighet mot borgenärer (skalbolagsaffärer) samt om straffvärdet på sådant brott.		
Lagrum:	11 kap. 2 § och 6 § samt 23 kap. 1 § och 4 § brottsbalken		
Rättsfall:	<ul style="list-style-type: none">• NJA 1951 s. 6 I och II• NJA 1966 s. 475• NJA 1976 s. 618• NJA 1990 s. 343		

REFERAT

Åklagaren yrkade vid tingsrätten ansvar på J-E.S. för grov oredlighet mot borgenärer i elva fall (åtalpunkterna 1, 2.1, 3.1, 4.1, 5.1, 6, 8.1, 9.1, 10.1, 11.1 och 12), medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer i fyra fall (åtalpunkterna 2.2, 3.2, 4.2 och 8.2) samt medhjälp till försök till grov oredlighet mot borgenärer i ett fall (åtalpunkten 8.3), på C.J. för medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer i sju fall (åtalpunkterna 2.2, 3.2, 4.2, 5.2, 9.2, 11.2 och 12) samt på P.H. för grov oredlighet mot borgenärer i två fall (åtalpunkterna 6 och 10.2).

Åtalpunkterna preciserades närmare på följande sätt.

1. Grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S.)

Anja AB (Anja) företrätt av J-E.S. ingick den 21 januari 1987 avtal om köp av samtliga aktier i Industri System-Data i Landskrona AB (Industri System) - senare Handels AB Anja (Handels Anja)- för 110 000 kr. Anja erlade betalning för aktierna samma dag. - Bolaget finansierade köpet genom att utan vederlag ta Industri Systems tillgångar i anspråk för betalning av aktierna. - Industri System var ett skalbolag. I bolaget fanns den 21 januari 1987 106 041 kr i likvida medel och en jeep, värd 30 000 kr, samt en latent skatteskuld på 54 000 kr. Industri Systems firma ändrades efter köpet till Handels Anja -(senare ändrat till B:s Handels AB, B.bolaget). - J-E.S. tömde under tiden 21 januari till 11 februari 1987 Handels Anja på tillgångar genom gåvoliknande transaktioner och försatte därigenom bolaget på obestånd. Han betalade ut samtliga likvida medel eller 106 041 kr utan vederlag, varav 80 000 kr till säljaren och i vart fall 11 000 kr till sig själv. Han överlämnade bolagets jeep värd 30 000 kr till säljaren, utan vederlag från Anja. - Handels Anja försattes i konkurs den 14 december 1990

2. Grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S.) och medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S. och C.J.)

2.1 Grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S.)

Handels AB Karos (Karos) ingick den 23 februari 1987 avtal om köp av samtliga aktier i Agentur AB S.P. (Agenturbolaget) - senare Sperli AB - för 1 153 000 kr med tillträde den 4 mars 1987. Karos transporterade samma dag avtalet till Anja företrätt av J-E.S. på oförändrade villkor. Anja betalade aktierna den 6 mars 1987. Anja finansierade köpet genom att utan vederlag ta Agenturbolagets medel i anspråk för betalning av aktierna, alternativt genom ett tillfälligt lån från Karos, vilket lån omedelbart återbetalades med

Agenturbolagets medel. - Agenturbolaget blev den 6 mars 1987 ett skalbolag på grund av att bolagets inkräm då överläts för 1 537 000 kr. I bolaget fanns därefter 1 537 000 kr i likvida medel och en latent skatteskuld på 693 500 kr. - Agenturbolagets firma ändrades efter köpet till Sperrli AB. J-E.S. avhände i mars 1987 Sperrli tillgångar av betydande värde genom gåvoliknande transaktioner och försatte därigenom bolaget på obestånd. Han betalade ut sammanlagt 1 203 000 kr av bolagets medel utan vederlag, varav 1 153 000 kr direkt till säljaren eller till säljaren via Karos samt 50 000 kr till Anja.

2.2 Medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S. och C.J.)

Anja företrätt av J-E.S. överlät någon gång under våren 1987 aktierna i Sperrli till Sternli AB företrätt av C.J.. Sternli var dotterbolag till Hofli AB. Båda bolagen var skalbolag. J-E.S. och C.J. var medvetna om att Sperrli efter överlåtelsen skulle tömmas på resterande likvida medel. - I Sperrli fanns vid överlåtelsen 334 000 kr i likvida medel (1 537 000 - 1 153 000 - 50 000) och en latent skatteskuld på 693 000 kr. Bolaget tömdes efter överlåtelsen på de likvida medlen genom gåvoliknande transaktioner, vilket medförde att bolagets obestånd förvärrades. J-E.S. och C.J. medverkade till detta. - Sperrli försattes i konkurs den 25 oktober 1989.

3. Grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S.) och medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S. och C.J.)

3.1 Grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S.)

Anja företrätt av J-E.S. ingick den 4 augusti 1987 avtal om köp av samtliga aktier i U.N:s Åkeri AB (Åkeribolaget) - senare Kugli AB - för 982 000 kr. Anja erlade betalning för aktierna samma dag. Bolaget finansierade köpet genom ett tillfälligt lån från Karos, vilket lån omedelbart återbetalades med Åkeribolagets medel. - Åkeribolaget var ett skalbolag. I bolaget fanns den 4 augusti 1988 1 283 446 kr i likvida medel och en latent skatteskuld på 421 310 kr. - J-E.S. avhände den 4 augusti 1987 Åkeribolaget tillgångar av betydande värde genom att återbetala lånet från Karos med bolagets medel, utan vederlag från Anja. Han försatte därigenom bolaget på obestånd.

3.2 Medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S. och C.J.)

Anja företrätt av J-E.S. överlät den 4 augusti 1987 eller senare aktierna i Åkeribolaget till FCL Kiosk & Restaurang AB (FCL) företrätt av C.J.. J-E.S. och C.J. var medvetna om att Åkeribolaget efter överlåtelsen skulle tömmas på resterande likvida medel. - Åkeribolagets firma ändrades efter överlåtelsen till Kugli AB. - I bolaget fanns vid överlåtelsen 301 446 kr i likvida medel och en latent skatteskuld på 421 310 kr. Kugli tömdes efter överlåtelsen på de likvida medlen genom gåvoliknande utbetalningar, vilket medförde att bolagets obestånd förvärrades. J-E.S. och C.J. medverkade till detta. - Kugli försattes i konkurs den 25 oktober 1989.

4. Grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S.) och medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S. och C.J.)

4.1 Grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S.)

Anja företrätt av J-E.S. ingick den 4 augusti 1987 avtal om köp av samtliga aktier i Läkarcenter T.E. AB (Läkarcenter) - senare Kärpli AB - för 580 000 kr. Anja erlade betalning för aktierna samma dag. Bolaget finansierade köpet genom ett tillfälligt lån från Karos, vilket lån omedelbart återbetalades med Läkarcenters medel. - Läkarcenter var ett skalbolag. I bolaget fanns den 4 augusti 1987 842 212 kr i likvida medel och en latent skatteskuld på 386 855 kr. J-E.S. avhände den 4 augusti 1987 Läkarcenter tillgångar av betydande

värde genom att återbetala lånet från Karos med bolagets medel, utan vederlag från Anja. Han försatte därigenom bolaget på obestånd.

4.2 Medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S. och C.J.)

Anja företrätt av J-E.S. överlät den 4 augusti 1987 eller senare aktierna i Läkarcenter till FCL företrätt av C.J.. J-E.S. och C.J. var medvetna om att Läkarcenter efter överlåtelsen skulle tömmas på resterande likvida medel. Läkarcenters firma ändrades efter överlåtelsen till Kåppli AB. - I bolaget fanns vid överlåtelsen 262 212 kr i likvida medel och en latent skatteskuld på 396 855 kr. Kåppli tömdes efter överlåtelsen på de likvida medlen genom gåvoliknande utbetalningar, vilket medförde att bolagets obestånd förvärrades. J-E.S. och C.J. medverkade till detta. - Kåppli försattes i konkurs den 25 oktober 1989.

5. Grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S.) och medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer (C.J.)

5.1 Grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S.)

Anja företrätt av J-E.S. ingick den 18 december 1987 avtal om köp av samtliga aktier i AB Pedett för 1 329 930 kr. Anja erlade betalning för aktierna den 4 januari 1988. Bolaget finansierade köpet genom ett tillfälligt banklån med aktierna i Pedett som säkerhet. Lånet utbetalades den 18 december 1987 och återbetalades den 4 januari 1988 med Pedetts medel. - Pedett var ett skalbolag. I bolaget fanns den 18 december 1987 1 687 676 kr i likvida medel samt kundfordringar och en latent skatteskuld på 846 297 kr. - J-E.S. tömde under tiden 18 december 1987 till 2 mars 1988 Pedett på tillgångar genom gåvoliknande transaktioner och försatte därigenom bolaget på obestånd. Han återbetalade den 4 januari 1988 banklånet med 1 329 930 kr av bolagets medel, utan vederlag från Anja. Han betalade under angiven tid ut sammanlagt 414 027 kr till Anja utan vederlag.

5.2 Medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer (C.J.)

Anja företrätt av J-E.S. överlät den 18 december 1987 eller senare aktierna i Pedett till FCL företrätt av C.J.. I anslutning till överlåtelsen undertecknade C.J. en osann handling enligt vilken han för FCL:s räkning skulle ha kvitterat ett lån på 1 329 930 kr från Anja den 18 december 1987. J-E.S. undertecknade samtidigt en osann handling enligt vilken han för Anjas räkning skulle ha kvitterat återbetalning av lånet den 18 december 1987. - Överlåtelsen och de osanna handlingarna gav sken av att FCL och inte Anja erlagt betalning för aktierna i Pedett och finansierat betalningen genom ett tillfälligt lån från Anja. Avsikten var att dölja att J-E.S. avhänt Pedett en tillgång till betydande värde genom att återbetala banklånet (se punkt 5.1) med bolagets medel och därigenom försatt bolaget på obestånd. Genom att underteckna ovannämnda handling främjade C.J. denna gärning. Förfarandet innebar fara i bevishänseende. - Pedett försattes i konkurs den 25 oktober 1989.

6. Grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S. och P.H.)

P.H. köpte den 17 november 1987 samtliga aktier i Fastighets AB L.M. (Fastighetsbolaget) för 1 kr. Bolaget saknade tillgångar. - P.H. utfärdade den 16 december 1987 fullmakt för J-E.S. att företråda Fastighetsbolaget vid köp av samtliga aktier i AB Elektro-Enoc. - Fastighetsbolaget företrätt av J-E.S. ingick den 30 december 1987 avtal om köp av samtliga aktier i Elektro-Enoc med tillträde den 4 januari 1988. I samband med avtalet utfärdade säljaren fullmakt för J-E.S. att företråda bolaget i alla avseenden. Fastighetsbolaget erlade betalning för aktierna med 13 338 500 kr den 4 januari 1988. Bolaget finansierade köpet genom ett tillfälligt banklån, som säkerställdes genom en av J-E.S. undertecknad neutral lånehandling på 13 338 500 kr. Banklånet återbetalades i början av 1988 med Elektro-Enocs medel. - J-E.S. utfärdade den 4 januari 1988 fullmakt för P.H. att företråda Electro-Enoc i alla avseenden.

Elektro-Enoc var ett skalbolag. I bolaget fanns den 4 januari 1988 likvida medel, fordringar, spärrmedel och aktier till ett sammanlagt värde av 17 158 744 kr samt en mycket betydande latent skatteskuld. Samtliga tillgångar omvandlades efter köpet till likvida medel. - J-E.S. och P.H. tömde under tiden 4 januari till slutet av mars 1988 Elektro-Enoc på tillgångar genom gåvoliknande transaktioner och försatte därigenom bolaget på obestånd. De betalade ut sammanlagt 17 158 744 kr till J-E.S. och P.H. närstående fysiska och juridiska personer utan vederlag, varav 14 916 970 kr till Fastighetsbolaget. Av de till Fastighetsbolaget utbetalade medlen var 13 338 500 kr avsedda för återbetalning av det tillfälliga banklånet. - I slutet av mars 1988 var både Elektro-Enoc och Fastighetsbolaget på obestånd. Den latent skatteskulden i Elektro-Enoc hade då ökat med 7 720 000 kr på grund av att bolagets spärrmedel i riksbanken, sammanlagt 6 642 554 kr, tagits i anspråk för annat ändamål än vad bolaget företrätt av J-E.S. uppgivit i ansökningar till Statens Industriverk (SIND). - Skatten fastställdes senare till 10 784 000 kr, inklusive skattetillägg och avgifter. - Elektro-Enoc företrätt av P.H. ingick under 1988 och 1989 olika avtal med TDA i Helsingborg AB (TDA) om köp av fastigheten Gyllebo 1:29 i Simrishamns kommun för 1 500 000 kr. Elektro-Enoc företrätt av P.H. överlät den 8 mars 1989 fastigheten till en närstående fysisk person utan vederlag för bolaget. Mottagaren, företrädd av P.H., sålde den 31 maj 1989 fastigheten för 470 000 kr. Genom att överlåta fastigheten utan vederlag för Elektro-Enoc förvärrade P.H. bolagets obestånd med i vart fall 470 000 kr. - Elektro-Enoc försattes i konkurs den 30 juni 1989. Fastighetsbolaget försattes i konkurs den 26 juni 1989.

8. Grov oredlighet mot borgenärer, medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer och medhjälp till försök till grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S.)

8.1 Grov oredlighet mot borgenärer

Stekhuset Svarta Pannan AB (Stekhuset) - senare Restaurang Pate i Helsingborg - företrätt av J-E.S. ingick den 24 mars 1988 avtal om inköp av samtliga aktier i Grillsjö Invest AB (Grillsjö) för 1 034 000 kr. Stekhuset erlade betalning för aktierna samma dag. Bolaget finansierade köpet genom ett tillfälligt lån från Anja, vilket lån återbetalades den 25 mars 1988 med Grillsjös medel. - Grillsjö var ett skalbolag. I bolaget fanns den 24 mars 1988 1 095 474 kr i likvida medel, 465 000 kr på spärrkonto i riksbanken, värdepapper till ett värde av 288 575 kr och en momsfordran på 1 223 kr samt en fastställd skatteskuld på 505 545 kr och en latent skatteskuld på 354 100 kr (tillgångar 1 850 000 - skulder 859 645 - 990 727). - J-E.S. avhände den 24 mars 1988 Grillsjö tillgång av betydande värde genom att utan vederlag betala ut 1 095 434 kr till sig själv. J-E.S. använde av dessa medel 1 035 800 kr till att den 25 mars 1988 återbetala lånet till Anja inklusive ränta utan att Grillsjö erhöll något vederlag från Stekhuset. J-E.S. försatte genom de vederlagsfria utbetalningarna Grillsjö på obestånd.

8.2 Medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer

J-E.S. medverkade genom att företräda Stekhuset vid köpet till att Grillsjö avhändes värdepapperna värda 288 575 kr. Han var medveten om att bolaget efter köpet skulle tömmas på tillgångar och att bolagets obestånd därigenom skulle förvärras. Han möjliggjorde detta genom bolagsförvärvet.

8.3 Medhjälp till försök till grov oredlighet mot borgenärer

J-E.S. medverkade i april 1988 till ett försök att vederlagsfritt avhända Grillsjö ytterligare medel genom att den 22 april underteckna en ansökan till SIND om överföring av 708 200 kr av bolagets fondmedel till FCL. Ansökan kunde ej fullföljas på grund av att SIND efter viss kontroll påpekade allvarliga fel och brister i lämnade uppgifter. Fara förelåg för att brottet skulle fullbordas. Om brottet hade fullbordats skulle Grillsjös obestånd ha förvärrats. - Stekhuset företrätt av J-E.S. överlät den 25 mars eller senare aktierna i Grillsjö till en

närstående fysisk person eller till B.bolaget. - Grillsjö försattes i konkurs den 11 juli 1989.

9. Grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S.) och medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer (C.J.)

9.1 Grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S.)

Anja företrätt av J-E.S. ingick den 29 mars och den 6 april 1988 avtal om köp av samtliga aktier i Idemäklarna B. & S. AB (Idemäklarna) för 1 627 000 kr. Anja erlade betalning för aktierna den 6 april 1988. Bolaget finansierade köpet genom ett tillfälligt lån från TDA, vilket lån den 7 april återbetalades med Idemäklarnas medel. - Idemäklarna var ett skalbolag. I bolaget fanns den 6 april 1988 2 333 236 kr i likvida medel och en latent skatteskuld på 756 057 kr. - J-E.S. tömde i april 1988 Idemäklarna på tillgångar genom gåvoliknande transaktioner och försatte därigenom bolaget på obestånd. Han återbetalade lånet från TDA med 1 630 000 kr av bolagets medel, utan vederlag från Anja. Han betalade utan vederlag ut ytterligare sammanlagt 150 000 kr till TDA, 90 000 kr till Anja och sammanlagt 297 536 kr till C.J. samt resterande likvida medel eller 165 700 kr till närstående fysiska eller juridiska personer.

9.2 Medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer (C.J.)

C.J. medverkade i april 1988 till tömningen av Idemäklarnas tillgångar genom att kvittera ut sammanlagt 297 536 kr av bolagets medel och överlämna de medel han kvitterade ut till J-E.S. eller annan uppdragsgivare. Han medverkade därigenom också till att bolaget försattes på obestånd. - Anja företrätt av J-E.S. överlät den 7 april 1988 aktierna i Idemäklarna till B.bolaget. Idemäklarnas firma ändrades senare till B:s Importkonsult AB. - B:s Importkonsult försattes i konkurs den 17 juli 1989.

10. Grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S. och P.H.)

10.1 Grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S.)

Anja företrätt av J-E.S. ingick den 8 april 1988 avtal om köp av samtliga aktier i Bygg Städ AB - senare Anja Marina AB - för 1 126 400 kr. Anja erlade betalning för aktierna samma dag. Bolaget finansierade en del av betalningen genom ett tillfälligt banklån, som återbetalades den 11 april 1988 med Bygg Städs medel. - Bygg Städ var ett skalbolag. I bolaget fanns den 8 april 1988 1 788 059 kr i likvida medel samt en skatteskuld på 516 879 kr och en latent skatteskuld på 208 704 kr. - J-E.S. avhände den 11 april 1988 Bygg Städ tillgång av betydande värde genom att utan vederlag betala ut 1 126 400 kr till Anja. Han framkallade därigenom påtaglig fara för att bolaget skulle komma på obestånd. - Bygg Städs firma ändrades efter köpet till Anja Marina. - J-E.S. bedrev under tiden april 1988 till juni 1988 handel med båtar i Anja Marina. Denna handel medförde inte någon vinst för bolaget. - J-E.S. avhände under tiden april 1988 till juni 1989 bolaget ytterligare tillgångar av betydande värde genom vederlagsfria utbetalningar till Anja. Han försatte därigenom bolaget på obestånd. Summan av de vederlagsfria utbetalningarna uppgick per den 30 juni 1989 till 1 444 483 kr.

10.2 Grov oredlighet mot borgenärer (P.H.)

J-E.S. sålde den 30 juni 1989 Anja med dotterbolagen Anja Marina, Anja Livs AB och J-E.S:s Skattekonsult AB till P.H. för 1 kr. - I Anja Marina fanns den 30 juni 1989 tre båtar med ett sammanlagt inköpsvärde av 188 090 kr samt en skatteskuld på 516 879 kr, vilken förfallit till betalning den 18 april 1989. - P.H. sålde under sommaren 1989 de tre båtarna i Anja Marina för sammanlagt 303 722 kr. Han avhände bolaget dessa medel genom att den 15 augusti 1989 betala ut dem till sig själv utan vederlag. För att ge sken av att utbetalningarna inte var vederlagsfria upprättade P.H. en faktura enligt vilken Anja Marina skulle ha köpt en plåtbockningsmaskin av honom för 703 722 kr inklusive

mervärdeskatt. Fakturan avsåg en verklig plåtbockningsmaskin, men den hade ett värde som väsentligt understeg det utbetalade beloppet och P.H. överförde den inte i Anja Marinas besittning. P.H. hade inte själv maskinen i sin besittning och han kunde inte förfoga över den. Genom utbetalningarna av 303 722 kr tömde P.H. Anja Marina på tillgångar och förvärrade därigenom bolagets obestånd. - Anja Marina försattes i konkurs den 14 november 1989.

11. Grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S.) och medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer (C.J.)

11.1 Grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S.)

Stekhuset företrätt av J-E.S. ingick den 12 april 1988 avtal om köp av samtliga aktier i Datakontor i Malmö AB (Datakontor) - senare AB Castrullen - för 1 636 432 kr. Stekhuset erlade betalning för aktierna samma dag. Bolaget finansierade köpet genom ett tillfälligt lån från Anja, vilket lån återbetalades den 13 april 1988 med Datakontors medel. Anja hade den 11 april 1988 lånat 1 400 000 kr av TDA för att möjliggöra finansieringen av köpet. - Datakontor var ett skalbolag. I bolaget fanns den 12 april 1988 2 094 769 kr i likvida medel och en latent skatteskuld på 987 267 kr. - J-E.S. tömde den 12 och 13 april 1988 Datakontor på tillgångar genom gåvoliknande transaktioner och försatte därigenom bolaget på obestånd. Han betalade den 12 april 1988 ut 100 045 kr till en närstående fysisk eller juridisk person utan vederlag. Han återbetalade den 13 april 1988 lånet till Anja med 1 636 432 kr av bolagets medel, utan vederlag från Stekhuset. Han betalade samma dag ut sammanlagt 358 292 kr utan vederlag, varav 115 000 kr till Stekhuset och 243 292 kr till C.J..

11.2 Medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer (C.J.)

C.J. medverkade den 13 april 1988 till att Stekhuset avhändes tillgång av betydande värde genom att av bolagets medel kvittera ut 243 292 kr och överlämna beloppet till J-E.S. eller annan uppdragsgivare. Härigenom förvärrades bolagets obestånd. - Stekhuset företrätt av J-E.S. överlät den 13 april 1988 aktierna i Datakontor till B.bolaget. Bolagets firma ändrades senare till AB Castrullen. - Castrullen försattes i konkurs den 30 oktober 1989.

12. Grov oredlighet mot borgenärer (J-E.S.) och medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer (C.J.)

FCL företrätt av C.J. ingick den 21 juni 1988 avtal om köp av samtliga aktier i B.L. Kreakon AB (Kreakon) för 513 000 kr. FCL erlade betalning för aktierna den 27 juni 1988. Bolaget finansierade köpet genom ett tillfälligt lån från Anja företrätt av J-E.S.. C.J. kvitterade lånet den 27 juni 1988. Det återbetalades samma dag med Kreakons medel. - Kreakon var ett skalbolag. I bolaget fanns den 27 juni 1988 626 994 kr i likvida medel och 94 500 kr på spärkonto i riksbanken samt en latent skatteskuld på 256 313 kr. - Kreakon avhändes den 27 juni 1988 tillgångar av betydande värde genom gåvoliknande transaktioner och försattes därigenom på obestånd. Den 27 juni 1988 återbetalades lånet från Anja med 513 000 kr av bolagets medel, utan vederlag från FCL. Till Anja utbetalades samma dag ytterligare 56 994 kr utan vederlag. Till en närstående juridisk person utbetalades samma dag 57 000 kr utan vederlag. Efter dessa utbetalningar på sammanlagt 626 994 kr utgjorde spärmedlen i riksbanken - 94 500 kr - bolagets enda tillgång. - J-E.S. genomdrev köpet och finansierade detta genom Anjas lån på 513 000 kr. Han mottog som företrädare för Anja återbetalningen av lånet samt ytterligare 56 994 kr. J-E.S. är att betrakta som gärningsman. - C.J. medverkade till att Kreakon avhändes tillgångar av betydande värde genom att företräda FCL vid köpet av aktierna i Kreakon samt genom att kvittera lånet från Anja. Han var medveten om att bolaget efter köpet skulle avhändas tillgångar av betydande värde och därigenom försättas på obestånd. - Kreakon försattes i konkurs den 23 januari 1990.

Åklagaren påstod beträffande samtliga åtalspunkter alternativt att de vederlagsfria utbetalningarna framkallade påtaglig fara för obestånd.

De tilltalade bestred ansvar.

Åklagaren utvecklade sin talan generellt i anslutning till åtalspunkterna. Därvid ingav han skriftliga sammanställningar över i målet förekommande skalbolag, påstådda avhända tillgångar och skatteberäkningar. (Handlingar fogades till domen som domsbilagor). Åklagaren anförde:

Ett skalbolag är ett aktiebolag vars rörelse av skattetekniska skäl överlåtits till en annan juridisk person genom en s.k. inkråmsöverlåtelse. Efter en sådan överlåtelse utgörs bolagets tillgångar i princip endast av likvida medel motsvarande köpeskillingen vid inkråmsöverlåtelsen samt eventuella medel på spärrkonton i Riksbanken för investeringsfonder o. dyl. Dessa tillgångar motsvaras på passivsidan i balansräkningen av eventuella fastställda skatteskulder, obeskattade reserver (investeringsfonder o.dyl. fonder), samt beskattat och obeskattat eget kapital. Förutom fastställda skatteskulder enligt balansräkningen kan latent skatteskulder förekomma på grund av rörelsevinst, som uppkommit före inkråmsöverlåtelsen. Efter en överlåtelse av aktierna i ett skalbolag kan en upplösning av de obeskattade reserverna i strid mot gällande regler - exempelvis lagen om allmän investeringsfond - medföra ytterligare latent skatteskulder. - Vid ett seriöst förvärv av aktierna i ett skalbolag är syftet exempelvis att göra bolaget rörelsedrivande och använda de likvida medlen och fondmedlen för nya investeringar. - Det utmärkande för ett oseriöst förvärv av aktierna i ett skalbolag är att köparbolaget, trots att det inte är kreditvärdigt, beviljas ett tillfälligt externt lån, vilket återbetalas med skalbolagets medel omedelbart efter förvärvet och att skalbolaget därefter avhänds resterande medel genom vederlagsfria utbetalningar till köparbolaget närstående fysiska och juridiska personer. Därefter transporteras aktierna vidare till någon fysisk eller juridisk person, som inte bedömts åtkomlig för borgenärerna. De skalbolagsförvärv som beskrivs under åtalspunkterna 1-12 har i allt väsentligt följt detta mönster för ett oseriöst förvärv. - Om man väljer att ordna en företagsförsäljning genom att först sälja inkråmet och därefter aktierna måste man beakta de fastställda eller latent skulder som kan "ligga i" den obeskattade vinsten enligt senaste bokslutet. - Enligt den lagstiftning som omgärdar aktiebolag är det inte tillåtet att förvärva aktier i ett bolag med bolagets egna medel eller att pantsätta bolagets aktier för upptagande av lån med vilket man avser att betala köpeskillingen. Köp av skalbolag med kortfristig kredit - antingen från bank eller från närstående bolag - där köparen omedelbart efter överlåtelsen löser lånet med det köpta skalbolagets medel kan i princip vara ett tillåtet koncernlån enligt aktiebolagslagen (ABL). Detta förutsätter dock att låntagaren, dvs koncernbolaget är solvent. I de nu aktuella fallen har det låntagande bolaget inte varit solvent. För det köpta bolaget har den uppkomna fordran blivit värdelös och skulle lika gärna kunnat skrivas av i balansräkningen direkt. - Den som driver en rörelse skall göra det så att möjlighet finns att betala uppkomna skulder allt eftersom de förfaller. Detta innebär att företagaren måste beakta de latent skatteskulderna så att han kan betala när skatteskulden blir reell. I förevarande fall har man inte sparat pengar till skulder utan pengar ur det köpta bolaget har utbetalats till säljaren och till provisioner i samband med köpet; inte i något fall har pengar behållits för fortsatt verksamhet. Ju säkrare det är att skulden faktiskt kommer att uppstå till slut desto mindre viktigt är tidsperspektivet. - De bolag som är aktuella i målet har överlåtits icke blott en utan flera gånger. Majoriteten har, efter olika transaktionskedjor, överlämnats till en och samma person genom diverse avtal, B.P.. Denne är en tidigare straffad utländsk medborgare. Han saknar Kammarkollegiets tillstånd att driva rörelse och är försvunnen sedan december 1988. I några fall förekommer olika avtalsversioner av ett och samma företagsförvärv med avgivande av olika avtalsdatum och köpeskillingar. I flertalet fall saknas bokföring nästan helt; i vart fall har det varit omöjligt att få fram någon sådan. I några fall har det funnits visst räkenskapsmaterial. Endast Anja och Stekhuset har haft ordentlig bokföring. - Samtliga bolag tömdes på tillgångar genom vederlagsfria utbetalningar i strid mot reglerna i 12 kap. ABL. - Både köparbolagen och skalbolagen är försatta i konkurs.

J-E.S. kompletterade åklagarens generella sakframställan enligt följande: Det är inte säkert att skattetekniska skäl ligger bakom en inkråmsförsäljning. Någon annan än bolagets aktieägare kan vilja driva rörelsen vidare utan att ta över den risk som är förknippad med övertagandet utav aktierna, dvs tidigare skulder och förbindelser i bolaget. Det är vidare inte säkert att alla skalbolag har latent skatteskulder. Principen att koncernlån för förvärv av bolag är tillåtna endast om det låntagande bolaget, dvs köparen, har återbetalningsförmåga är ingen absolut sanning; sålunda är principen t.ex. att det låntagande bolagets återbetalningsskyldighet skall ses oberoende av tillgångarna i det köpta bolaget, dvs dotterbolaget, i hög grad omstridd. Vidare måste hänsyn tas till de skatteregler som gällde vid tiden för överlåtelserna; det fanns då många lagliga möjligheter att eliminera de latent skatteskulderna. Det går inte att fastställa den latent skatteskulden vid överlåtelsetillfället eftersom verksamhetsåret då ännu inte gått till ända, och köparna av skalbolaget kan fylla på detta med varulager och därmed skaffa sig nedskrivningsunderlag eller lägga in en förlustbringande verksamhet i bolaget och på så sätt kvitta förlusterna mot de obeskattade vinsterna. I förevarande mål behandlas inte bara bolag som lämnades åt sitt öde; i både Anja Marina och Anja Teknik bedrevs fortsatt verksamhet.

Åklagaren anförde vidare rörande de särskilda åtalspunkterna:

Åtalspunkt 1 (J-E.S.)

Industri System (Anja)

Det första bolaget som åtalet rör hette till en början Industri System. J-E.S. hade haft vissa affärsförbindelser med den ene av bolagets två ägare, U.A.. J-E.S. och U.A. träffades och gjorde upp köpet. Anja köpte samtliga aktier i bolaget för 110 000 kr. I bolaget fanns likvida medel om 106 041 kr, en jeep värd 30 000 kr och en latent skatteskuld om 54 000 kr. Den latent skatteskulden har baserats på en bokförd lagerreserv om 108 000 kr vilken skulle tas fram till beskattning eftersom det inte bedrevs någon rörelse i bolaget. I samband med affärens avslutande begav sig U.A. till ett SE-bankskontor där han tog ut 100 000 kr från bolagets bankkonto, varefter han satte in 80 000 kr på sin personliga checkräkning och gav 20 000 kr till J-E.S. som agerade i egenskap av ställföreträdare för Anja. Resterande köpelikvid, 30 000 kr, erlades i form av jeepen. Eftersom köpeskillingen om 110 000 kr skulle delas på två ställde U.A. senare ut en check på 25 000 kr till sin kompanjon samt överlämnade jeepen till denne. På så sätt fick de 55 000 kr vardera. - Därefter återstod för J-E.S. att få bort problemet med skatten på lagerreserven. Det löste han genom att ställa ut en osann faktura från Anja till Industri System på 85 000 kr. Fakturan uppgavs avse konsultationsarvode och bokföringsarbete. Genom detta förfarande eliminerade han vinsten i bolaget; en vinst som annars måste tas fram till beskattning eftersom någon ny avsättning till lagerreserven inte kunde ske.

Åtalspunkt 2.1 (J-E.S.) och 2.2 (J-E.S. och C.J.)

Agenturbolaget (Sperrli)

När avtalet den 23 februari 1987 ingicks var Agenturbolaget ett vilande bolag, dvs någon rörelse bedrevs ej i bolaget. Den 4 mars tillträdde Karos bolaget och transporterade det samma dag till Anja: Två dagar därefter sålde Anja en hyresrätt som ingick i det köpta bolaget för 1 537 000 kr, varför en latent skatteskuld uppstod om 693 000 kr. Därefter ändrades bolagets namn till Sperrli. J-E.S. tömde bolaget på sammanlagt 1 203 000 kr. När C.J. kom in i bilden återstod det 334 000 kr av bolagets likvida medel. Efter överlåtelserna "avsomnade" bolaget. Det hade då tömts på alla likvida medel.

Åtalspunkt 4 (J-E.S.)

Läkarcenter (Käppli)

Det har inte gått att utröna vad som hänt med bolaget efter överlåtelsen till Anja och transporten till FCL. Bolaget har oundvikligen hamnat i en obeståndssituation eftersom ingen verksamhet bedrivits i företaget efter bolagsöverlåtelsen. Det går inte att fastställa exakt tidpunkt för obeståndet, men det har måst uppkomma förr eller senare. Inte en enda penningtransaktion har kunnat följas pga avsaknad av verifikationer.

Åtalspunkt 5.1 (J-E.S.) och 5.2 (C.J.)

Pedett

Det var J-E.S. som förfogade över medlen i Pedett. J-E.S. har genom ett antal transaktioner betalat ut 414 027 kr från Pedett till Anja utan vederlag. C.J. har endast varit medhjälpare till J-E.S.. Han har inte haft sådan ställning att han kan kallas gärningsman.

Åtalspunkt 6 (J-E.S. och P.H.)

Electro-Enoc

Electro-Enoc - tidigare en elfirma - var vid överlåtelse tillfället ett skalbolag med tillgångar på 17-18 miljoner kr. J-E.S. och P.H. fick vetskap om att bolaget var till salu. En kort tid före förvärvet av Electro-Enoc köpte P.H. Fastighetsbolaget för 1 kr. Fastighetsbolaget saknade tillgångar. Vid Fastighetsbolagets förvärv av Electro-Enoc utfärdade P.H. en fullmakt för J-E.S. vilken gav denne rätt att genomföra förvärvet och att därefter i allt företräda Electro-Enoc. J-E.S. förde förhandlingar med säljaren och avtal upprättades. Köpeskillingen erlades den 4 januari 1988. Det fanns inte tillräckligt med likvida medel tillgängliga i Electro-Enoc för att genomföra förvärvet enligt tidigare mönster. Fastighetsbolaget tog därför ett lån i Gotabanken. - Banktjänstemannen R.A. medverkade till att lånet utbetalades genom att belasta ett internkonto i banken. Lånet kunde emellertid inte belasta ett sådant konto någon längre tid eftersom internkonton endast är avsedda för olika transaktioner inom banken. Risken fanns att bankens datasystem skulle "kasta ut" lånesumman inom en snar framtid varvid det otillåtna lånet hade uppenbarats. Fastighetsbolaget kunde med hjälp av lånet erlagga köpeskillingen om 13 338 500 kr. Det enda underlag som finns för upptagandet av lånet är en neutral lånehandling vilken J-E.S. undertecknat. Uppgifter om ränta, pant, återbetalning eller övriga lånevillkor saknas. J-E.S. har ej undertecknat lånehandlingen för fastighetsbolagets räkning utan framstår som privat låntagare. - Tillgångarna i bolaget om drygt 17 miljoner kr bestod till en icke ringa del av bundna medel. De likvida medel som fanns tillgängliga, cirka 7,5 miljoner kr, överfördes till Gotabanken i Malmö som delbetalning av lånet. En summa om 6 274 754 kr var insatt på spärkonto hos Riksbanken och 350 000 kr var avsatta till en förnyelsefond. Det fanns även överskjutande skatt och återbetalning av mervärdesskatt att vänta i bolaget. Dessutom ägde Electro-Enoc värdepapper. Trots att åtgärder vidtogs för att få loss Electro-Enocs bundna tillgångar lyckades Fastighetsbolaget inte helt i sina ansträngningar att skaffa fram tillräckliga medel för att lösa lånet i Gotabanken. Med hjälp av ett lån på 3,5 miljoner kr av finansbolaget Infina erlades den sista avbetalningen. - Sammanlagt har 9 454 896 kr förts över från Electro-Enoc till Fastighetsbolaget.

Beträffande tiden efter det att Electro-Enoc helt tömts på likvida tillgångar: Efter ansökan till SIND, vilken undertecknades av J-E.S., har Electro-Enoc fått utbetalt 6 274 754 kr av Riksbanken. J-E.S. har i ansökan uppgett att bolaget skulle uppföra en travträningsbana och kurslokaler med datorer på en bolaget tillhörig fastighet. Arbeten med projektet uppgavs skola vara avslutade den sista mars 1988. Några arbeten på fastigheten påbörjades aldrig eftersom det inte fanns några pengar i bolaget. Däremot användes 3 578 750 kr av de utbetalade medlen till att återbetala lånet till Infina, 150 720 kr gick till

förmedlingsprovision och ytterligare 690 130 kr till tidigare ägare av Electro-Enoc. Större delen av återstoden av pengarna från spärrkontot användes till förvärv av fastigheten Gyllebo 1:29, på vilken travbanan m.m. påståtts skola uppföras. TDA AB - ett av B.L. styrt bolag - förvärvade genom köpekontrakt den 5 januari 1988 Gyllebo 1:29 för en köpeskillning om 500 000 kr. Samma dag sålde TDA fastigheten vidare till Electro-Enoc, denna gång för en köpeskillning av 1 500 000 kr. Av kontraktet framgår att A-C.A., B.L:s dotter, undertecknade för säljarens räkning och P.H. för köparens räkning. Av någon anledning upprepades fastighetsöverlåtelsen under 1989. Köpeskillningarna var dock desamma i de olika fången även om kontrakten och köpebrevet fick nya datum. Lagfart har beviljats på den senaste fångeshandlingen. TDA kvitterade köpeskillningen från Electro-Enoc den 7 mars 1989. Dagen därpå, den 8 mars 1989, sålde Electro-Enoc fastigheten vidare till Y.S-H., P.H:s f.d. fru. Köpebrevet har undertecknats av Y.S-H. respektive P.H.. Köpeskillningen kvitterades men har aldrig redovisats i Electro-Enoc och har aldrig flutit in i bolagets kassa. Den 1 juni 1989 sålde Y.S-H. fastigheten vidare till AB Gyllebo Slotts Media för 470 000 kr. Köpekontraktet är undertecknat av P.H. för Y.S-H:s räkning. Köpeskillningen har kvitterats. - Av de spärrade medlen på drygt 6 miljoner kr gick således en summa av 1 850 000 kr till Electro-Enoc. Av summan användes 1 500 000 kr till köpeskillning för Gyllebo 1:29. Därutöver beställde Electro-Enoc en postväxel på 484 000 kr. Betalningsmottagare var Fastighetsbolaget. P.H. har löst in postväxeln men ej redovisat summan till bolaget. Skattemyndigheten taxerade därför beloppet som lön till P.H.. - Den 14 mars 1988 fanns inte längre någon behållning på bolagets konto. Alla pengar, dvs 17 miljoner netto, försvann således under en tid av tre månader. Då hade också Gyllebo 1:29 sålts vidare utan att pengarna från försäljningen kom bolaget till godo.

Åtalspunkt 8 (J-E.S.)

Grillsjö

Förevarande skalbolagsaffär liknar de förvärv som behandlats i de första fem åtalspunkterna. I bolaget fanns likvida medel om 990 727 kr, fördelade enligt gärningsbeskrivningen. Grillsjö köptes av Stekhuset, ett bolag som ingick i TDA-koncernen. Stekhuset hette tidigare K:s Konditori AB. J-E.S. företrädde Stekhuset vid överlåtelsen och undertecknade köpeavtalet den 24 mars 1988. Anja lånade ut köpeskillningen 1 034 000 kr, som erlades den 24 mars 1988. Dagen därpå återbetalades lånet samtidigt som köpet transporterades på oförändrade villkor till B.P.. Det förekommer två avtalshandlingar, varigenom Stekhuset sålde Grillsjö. Först har bolaget transporterats till B.P. personligen, därefter - utan att underskrift skett - till B.bolaget. Grillsjö har faktiskt avhänt 1 095 434 kr. En summa av 1 035 800 kr har använts till att den 25 mars återbetala det lån Anja bistått med för förvärv av Grillsjö. J-E.S. har varit medveten om att bolaget skulle tömmas och medverkat därtill genom att köpa bolaget och göra det tillgängligt för plundring. Någon har även försökt att avhända bolaget spärrmedel genom att ge in en ansökan till SIND. Ansökan avsåg ianspråktagande av 465 100 kr. J-E.S:s medverkan i denna del består i att han den 24 april 1988 har undertecknat nämnda ansökan. Han har därvid varit medveten om att för det fall ansökan skulle ha bifallits hade medlen avhänts bolaget. I ansökan angavs att spärrmedlen skulle brukas för investering på en viss fastighet. Försöket misslyckades då en tjänsteman på SIND upptäckte att den angivna fastigheten inte existerade.

Åtalspunkt 9.2 (C.J.)

Idemäklarna (B:s Importkonsult)

C.J. har medverkat vid tömningen vid tre olika tillfällen. Vad han gjort med pengarna är inte utrett. Åklagaren gör gällande att C.J. har lämnat dem till J-E.S. eller till en okänd uppdragsgivare.

Åtalspunkt 10.1 (J-E.S.) och 10.2 (P.H.)

Bygg Stöd (Anja Marina)

Anja finansierade bolagsförvärvet genom att med R.A:s medgivande övertrassera sin checkräkning. Det bedrevs viss verksamhet i Anja Marina. Bolaget köpte in J-E.S:s brors båt. Verksamheten gav dock inga pengar och ställningen i bolaget förbättrades ej. I stället förbrukades ytterligare medel genom överföringar. Under våren 1989 fick J-E.S. totalt kreditstopp. I samband härmed överlät han Anja med dotterbolag, däribland Anja Marina, till P.H. för 1 kr. I Anja Marina fanns vid överlåtelsetillfället tre båtar och en skatteskuld vilken förfallit till betalning redan den 18 april 1989. P.H. sålde dessa båtar och tog själv hand om köpeskillingen. För att dölja uttaget skrev han en faktura enligt vilken bolaget skulle ha köpt en plåtbockningsmaskin av P.H:s enskilda firma PH Konsult för 703 722 kr inklusive moms. Maskinen hade stått uppställd hos ett fraktföretag sedan 1980-talet. P.H. hade försökt få ut maskinen men fraktföretaget vägrade lämna ut den. Plåtbockningsmaskinen kom aldrig i Anja Marinas besittning och bolaget blev istället helt tomt på tillgångar. Fakturan är en skenhandling.

Åtalspunkt 11.1 (J-E.S.) och 11.2 (C.J.)

Datakontor (Castrullen)

Om man lägger ihop de summor som utbetalades den 12-13 april till Arums Ltd, Anja, Stekhuset och C.J. erhåller man summan av de likvida medel som fanns i Datakontor vid köpetillfället. Detta innebär att skalbolaget tömdes på sina tillgångar inom två dagar från det att det förvärvades. C.J. medverkade till tömningen genom att överlämna 243 292 kr till J-E.S. eller annan uppdragsgivare. Dagen efter förvärvet av Datakontor överläts bolaget till B.bolaget och dess firma ändrades.

Här uppgav J-E.S.: Det finns inte tillgång till tidigare ingående balans beträffande varulagret. Det har inte gått att utröna vem som har beordrat utbetalningarna eller vem som skrivit under allegat.

Som en ytterligare utveckling av sin talan redogjorde åklagaren för Anjas ställning och finansieringsförmåga sålunda:

De koncernlån Anja tagit kunde aldrig ha återbetalts. - Åp 1. Anja kunde finansiera förvärvet av Industri System (110 000 kr) - Åp 2. Sperrli förvärvades för 1 153 000 kr 4 mars 1987. Transaktionen finns ej bokförd i Anja. Anja har troligen lånat pengar av Karos. - Åp 3 och 4. Kugli och Kämppli förvärvades den 4 augusti 1987 för 982 000 kr respektive 580 000 kr. Anja lånade pengarna av Karos. Köpet har ej bokförts i Anja men underlag finns. - Åp 5. Pedett förvärvades den 18 december 1987 för 1 329 930 kr. Anja lånade pengarna av Gotabanken. Köpet är ej bokfört i Anja. - Åp 6. Inget samband med Anja. - Åp 8. Grillsjö förvärvades den 24 mars 1988 för 1 034 000 kr. Anja lånade ut köpeskillingen genom att bl.a. övertrassera sitt checkkonto med 497 102 kr. Anja återfick pengarna dagen därpå. - Åp 9. Idemäklarna förvärvades i mars och april 1988. Anja hade lånat 1 627 700 kr av TDA. - Åp 10. Anja Marina köptes den 8 april 1988 för 1 126 400 kr. Anja övertrasserade sitt checkkonto med 612 832 kr. - Åp 11. Datakontor förvärvades den 12 april 1988 för 1 636 432 kr. Anja finansierade köpet åt Svarta Pannan genom ett lån från TDA. - Åp 12. Kreakon förvärvades den 21 juni 1988 för 513 000 kr. Anja finansierade köpet genom att övertrassera sitt checkkonto med 260 239 kr.

Länsrevisorn I.N. vittnade på åklagarens begäran och uppgav: Anja har för perioden 1 januari 1988 - 31 december 1988 redovisat intäkter med 799 651 kr. För 1988 har ett resultat före räkenskapsdispositioner redovisats med 165 000 kr. Den 30 juni 1989 har rapporterats en förlust på 11 739 kr, vilket är resultatet före avskrivningar.

Vid tingsrätten hördes som vittnen länsrevisorerna I.N. (samtliga åtalspunkter), U.A. (punkt 1) och advokaten S.C. (punkt 10).

Halmstads tingsrätt (1993-11-02, lagmannen Nils Ljunggren, tingsfiskalen Susanna Nilsson samt nämndemännen Jan Ekberg, Karl-Henrik Lindespång, Arvid Andersson och Karin Slättsjö) dömde J-E.S. för grov oredlighet mot borgenärer (och bestickning) till fängelse tre år, C.J. för medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer (bokföringsbrott, oredlig uppbördsredovisning och brott mot uppbördslagen) till fängelse ett år, samt P.H. för grov oredlighet mot borgenärer till fängelse ett år sex månader. - Tingsrätten meddelade näringsförbud för J-E.S. under fem år och för envar av C.J. och P.H. under något mer än tre år.

Efter redovisning av den omfattande utredningen i målet anförde tingsrätten i sina domskäl:

Inledning

Målet rör huvudsakligen ansvar för handel med s.k. skalbolag.

Tingsrätten vill inledningsvis översiktligt redovisa rättsregler som aktualiseras i sammanhanget och som gällde vid tidpunkten för gärningarna. Detta sker huvudsakligen i anslutning till Göran Grosskopfs arbete "Vinstbolag" (2:a uppl. 1989), Madeleine Löfmarcks "Brotten mot borgenärer" (2:a uppl. 1986) och Gösta Kedner-C.M. Roos "Aktiebolagslagen jämte bokföringslagens bestämmelser om årsbokslut med kommentar" (3:e uppl. 1988).

Tingsrätten är medveten om att skalbolag är en något missvisande term, men har ändå valt att använda denna då den är allmänt vedertagen och även har använts av parterna i målet.

Skalbolagsaffärer, dvs olika transaktioner med skalbolag, kan vara helt accepterade av rättsordningen men ofta också göras i strid med denna. Dyliga affärer är tillåtna om de inblandade parterna iakttar och följer lagens bestämmelser på området. De skalbolagsaffärer som är illegala står främst i strid med associationsrättsliga, skatterättsliga och straffrättsliga bestämmelser.

Varför skalbolagsköp?

En skalbolagsaffär avser en avyttring av aktier i ett aktiebolag, som vid försäljningstillfället innehåller endast beskattade och obeskattade vinstmedel. Köparens intresse av det köpta bolaget avser således endast bolagets likvida medel och inte dess tidigare bedrivna rörelse. Transaktionen innebär för köparen att han får en rabatt på inköpta pengar. Rabatten kan dock köparen tillgodogöra sig endast om han har möjlighet att eliminera eller skjuta upp beskattningen av de i köparbolaget befintliga vinstmedlen.

Skalbolagsaffärer är ingalunda en ny företeelse utan har ägt rum under hela 1900-talet. Handeln med aktier i skalbolag har dock stadigt ökat sedan 1960-talet. Skälen härtill är många och olika för säljare och köpare. I vissa fall har skalbolagstransaktioner varit den enda möjligheten för företag att uppnå en rimlig beskattningseffekt vid överlåtelser av rörelse till en ny generation, s.k. generationsskiftesplanering. Säljaren kan också ha använt sig av transaktioner för att på ett skattemässigt rimligt sätt avveckla sin rörelse. Det syfte som troligen varit det mest dominerande på senare år är att säljaren velat omvandla löpande inkomster till lågbeskattade realisationsvinster på aktier. När vinst uppkom i ett fåmansägt aktiebolag, fanns generösa möjligheter att skjuta beskattningen av vinsten på framtiden. Om däremot företagsledaren ville tillgodogöra sig vinsten, uppstod påtagliga skatteeffekter. I princip skulle vinsten först beskattas hos bolaget och sedan såsom inkomst av kapital hos aktieägaren. En annan möjlighet var att ta ut resultatet som lön med åtföljande skyldighet att betala inkomstskatt och arbetsgivaravgifter. Om däremot

rörelsen ("inkrånmet") först såldes och därefter aktierna, skulle under vissa ytterligare villkor intäkten beskattas såsom inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet (realisationsvinst) med oftast avsevärt förmånligare skatteeffekter. I vissa situationer kunde det således vara lönande för aktieägaren att sälja aktierna till ett lägre värde än bolagets likvida tillgångar. - För köparen uppstod då kravet att komma till rätta med den latent skatteskuld som hade uppstått i bolaget till följd av att tidigare reserver hade upplösts. Köparen kunde därvid använda skilda fullt lagliga metoder att åter skjuta skatteuttaget på framtiden eller att kvitta vinsten mot förlusten i annan verksamhet. När det gäller köparen skiljer sig dennes syften från säljarens. Det har inledningsvis nämnts att syftet för köparen skulle vara att komma åt obeskattade och undantagsvis även beskattade vinstmedel med en rabatt. Många företag med stora investeringsbehov har funnit att de kunnat få en avsevärd rabatt på sina investeringar genom förvärv av ett bolag med betydande medel i sin investeringsfond. Många köpare har haft ett intresse av att finansiera utvecklingskostnader av skilda slag, exempelvis forsknings- eller utvecklingsprojekt. Genom skalbolagstransaktioner har skatteeffekterna på de köpta obeskattade vinstmedlen kunnat elimineras genom att projekten lagts in i de köpta bolagen. Så långt kan sägas att skalbolagsaffärer till och med kan vara nyttiga. Det har dock skett att man för att eliminera en latent skattebelastning i många fall använt sig av mer eller mindre konstlade transaktioner. För att uppnå rabatt på vinstmedel har skenstransaktioner och andra tvivelaktiga transaktioner, utan någon direkt substans, förekommit. Vissa aktörer har endast haft för avsikt att tömma bolagen och komma åt de likvida medlen i bolagen de förvärvat.

Redan tidigt iaktogs att handel med vinstbolag kunde vara förenad med effekter som bedömdes som olägliga. Det förekom sålunda att säljaren fick betalt med hjälp av det sålda bolagets likvida tillgångar. En rättsutveckling som sträcker sig tillbaka till mitten av 1900-talet inom såväl associationsrätten som skatterätten har på olika sätt försökt begränsa ej önskvärda konsekvenser.

De associationsrättsliga frågorna

Aktiebolagslagen (1975:1385) innehåller i sitt tolfte kapitel regler som syftar till att skydda aktiebolagets kapital.

I 12 kap. 1 § första stycket föreskrivs att utbetalning till aktieägarna av bolagets medel får ske endast enligt bestämmelserna i lagen om vinstutdelning, utbetalning vid nedsättning av aktiekapitalet eller reservfonden och utskiftning vid bolagets likvidation. I 2 § ges bestämmelser om vilka medel som får användas för vinstutdelning. Sanktionen för olovlig vinstutdelning är ogiltighet och som en följd därav återbetalningsskyldighet.

Genom rättsfallen NJA 1951 s. 6 I (Suecia-målet) och II utvecklade Högsta domstolen ett synsätt som av Göran Grosskopf sammanfattas enligt följande (a a s. 45): Ett lån från ett aktiebolag till aktieägare, vars ekonomi vid lånetillfället är sådan att återbetalning av lånet inte kan påräknas, skall betraktas som utdelning. I den mån det lånebelopp, som inte kan återbetalas, överskrider gränsen för vad som lagligen kan utdelas enligt 12 kap. 2 §, är utdelningen olovlig. Vid bedömningen av aktieägarens förmåga att återbetala lånet, får man inte beakta den delen av aktieägarens förmögenhet, som består av aktier i det långivande bolaget. Orsaken därtill är, att aktiebolagslagen i 7 kap. 1 § förbjuder bolaget att förvärva egna aktier. Aktieägaren kan med andra ord inte lagligen fullgöra betalningen av lånet med aktierna.

Annan som med insikt om förhållandena har medverkat till den olovliga vinstutdelningen blir jämte aktieägaren återbetalningsskyldig till bolaget.

Samma synsätt som i Suecia-målet har kommit till uttryck i NJA 1966 s. 475, 1976 s. 618 och 1990 s. 343. Den reservationen bör göras att det inte med säkerhet kan utläsas om man vid bedömningen av återbetalningsförmågan skall

helt bortse från värdet av aktierna i det långgivande bolaget, även till den del detta värde består i annat än fordran på låntagaren.

I 12 kap. 7 § aktiebolagslagen finns regler om förbud för bolaget att lämna penninglån. Förbuden är av två slag.

I första stycket förbjuds lån till bl.a. aktieägare och styrelseledamot och dem närstående personer. Från förbudet gäller vissa undantag, varav det viktigaste är penninglån till företag i den koncern i vilket det långgivande bolaget ingår.

Förbudet i tredje stycket avser penninglån som lämnas i syfte att gäldenären eller honom närstående personer skall förvärva aktier i det långgivande bolaget eller annat bolag i samma koncern. Observera dock att i detta fall finns inte något undantag avseende lån inom en koncern.

Förbudet i tredje stycket är den bestämmelse som tilldrar sig den största uppmärksamheten i samband med förvärv av skalbolag. Den har tillkommit för att förhindra att en person utan egen finansieringsförmåga förvärvar aktierna i ett annat bolag med utnyttjande av det köpta bolagets egna medel. Denna situation förelåg i NJA 1951 s. 6 I (Sueciamålet). Lagstiftaren uppmärksammade, på grund av detta mål, de stora risker denna typ av förvärv medför för borgenärerna.

För överskådlighetens skull illustreras med hjälp av ett typexempel hur ett förvärv av ett bolag med hjälp av ett förbjudet lån kan gå till:

"Den fysiska personen A avser att förvärva AB B som ägs av C. A saknar egen finansieringsförmåga. C överlåter aktierna i AB B till A samtidigt som han ger A en kredit motsvarande köpeskillingen. När A sedan blivit ägare till AB B, dvs har aktierna i sin hand och äger representera bolaget, betalar A köpeskillingen till C med bolagets medel."

Givetvis finns andra variationer. Förbudsregeln i 12 kap. 7 § 3 st aktiebolagslagen är så formulerad, att det är syftet med lånet som avgör om lånet är förbjudet eller ej. Lånet skall vara upptaget i syfte att gäldenären skall förvärva aktier i det långgivande bolaget. Detta låneförbud torde även till viss del täcka de fall, som det generella förbudet mot lån till aktieägare, styrelseledamöter och övriga personer som avses i 12 kap. 7 § 1 st aktiebolagslagen. Det får emellertid självständig betydelse i sådana fall, då låntagaren ännu inte tillhör den förbjudna kretsen.

Knut Rodhe (se Balans 1989 nr 6-7) menar att det nu diskuterade förbudet inte avser ett på grund av koncernundantaget tillåtet lån från ett koncernbolag A till ett koncernbolag B, vilket lämnats i syfte att hjälpa B att betala en skuld som B ådragit sig på grund av ett redan gjort förvärv av aktier i A. Det måste dock i sådana fall förutsättas att det rör sig om en seriös kreditgivning, där kreditgivaren stått en verklig risk. Det Rodhe menar är, att om köparen av ett bolag är ett aktiebolag kan köparen direkt efter sitt förvärv låna medel ur det köpta bolaget, om köparen finansierar sitt köp genom en seriös kreditgivning från annan. Kravet för att en kreditgivning skall anses seriös är att kreditgivaren måste ha riskerat det utlånade kapitalet, dvs den utomstående säljaren av aktierna eller hans finansiär skall ha haft en sådan distans från B, att säljaren inte från början kunnat vara säker på att få betalning ur medel, som B lånat från A.

De nu redovisade reglerna kan komma att tillämpas vid överlåtelse av vinstbolag, nämligen om parterna använder bolagets likvida tillgångar i strid mot dessa, exempelvis för att köparen skall ges möjlighet att kontant betala köpeskillingen.

De skatterättsliga frågorna

I fråga om skattereglerna bör följande redovisas i detta sammanhang.

Som redan har anmärkts skulle vinstutdelning från aktiebolag föregås av beskattning i bolaget och därefter leda till beskattning såsom inkomst av kapital hos aktieägaren. Från denna regel om dubbel- eller kedjebeskattnings fanns olika undantag. Ett av dessa avsåg enligt 7 § 8 mom. sjätte stycket lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt utdelning från dotter- till moderbolag, där moderbolaget var befriat från skattskyldighet. För att förekomma ett slag av vinstbolagsaffärer ("Lundintransaktioner") som hade förekommit infördes år 1967 ett särskilt undantag från detta undantag. I nionde stycket samt i p. 3 sjätte stycket anvisningarna till 41 § kommunalskattelagen (1928:370) föreskrevs sålunda att, om moderbolaget hade förvärvat aktierna och det inte var uppenbart att bolaget genom förvärvet hade erhållit en tillgång av verkligt och särskilt värde med hänsyn till moderbolagets rörelse eller kapitalförvaltning, så förelåg inte skattefrihet för utdelning av sådana vinstmedel som vid förvärvet funnits hos dotterbolaget och som inte motsvarade tillskjutet kapital eller inbetald insats. Det tillades att utdelningen i första hand skulle anses gälla andra medel än de senast nämnda.

I syfte att ytterligare begränsa handeln med vinstbolag infördes år 1972 i 35 § 3 mom. sjunde stycket kommunalskattelagen regler med karaktär av stopplagstiftning. Huvudregeln var därvid att hela köpeskillingen skulle beskattas som realisationsvinst, om i aktiebolaget vid avyttringen hade funnits obeskattade vinstmedel till följd av att större delen av dess tillgångar före avyttringen hade överlåtits på den skattskyldige eller annan.

Särskilda regler fanns om beskattning av sådana lån som är otillåtna enligt aktiebolagslagen. Av 35 § 1a mom. sjätte stycket kommunalskattelagen följde sålunda att lånebeloppet, till den del återbetalning inte skett, utgjorde intäkt av tillfällig förvärvsverksamhet.

De straffrättsliga frågorna

Som tidigare nämnts har skalbolagsaffärer i många fall varit helt lagliga, men tillvägagångssättet har även inbjudit till kriminella handlingar. Det har varit mycket lätt att tjäna pengar på kort tid med hjälp av skalbolagstransaktioner och detta har lockat till sig olika aktörer med varierande syften. Förutom säljare och köpare har ofta en mängd olika mellanhänder såsom advokater, revisorer, konsulter, mäklare, banker och andra kreditinstitut figurerat. Säljaren har som regel inte haft några direkt kriminella syften och straffansvar för denne aktualiseras sällan. Det är framförallt köparen som svarat för huvudparten av de brottsliga handlingar som begåtts. Naturligtvis har inte alla köpare haft kriminella syften; det finns de som legitimt velat skapa underskott i rörelsen för att kunna kvitta bort latent skatteskulder och på så sätt åstadkomma en lägre beskattning men det finns också de som tömmer bolagen på dess tillgångar.

Den andra typen av köpare har vid sina förvärv av bolag haft direkt illegala syften. Avsikten hos dessa köpare har varit att tömma de förvärvade bolagen på likvida och fonderade medel så fort de fått bolagen i sin hand. I många fall efterlämnas en mycket stor skatteskuld. Kvar som ansvariga efter tömningen står i regel s.k. "målvakter". Dessa har för viss ersättning åtagit sig att stå som ägare till de efterlämnade bolagen. De verkliga plundrarna, som satt målvakterna i sitt ställe, undviker oftast återbetalningsskyldighet då bolagen i sinom tid går i konkurs och då har ägare och firmatecknare som inte vet någonting om de transaktioner som företagits i bolagen. För konkursförvaltarna innebär detta att det blir mycket svårt att utreda konkurserna samt att återfå pengarna till konkursbona.

De regler som finns i 11 kap. brottsbalken är till för att skydda borgenärerna mot otillbörliga åtgärder från gäldenären och innebär en begränsning i gäldenärens möjligheter att förfoga över ett bolags kapital.

I 11:1 1 st. brottsbalken upptas två skilda gärningstyper. Det för den första typen av oredlighet (p. 1) uppställda obeständskravet är vad man brukar kalla

ett tidsrekvisit. Det andra rekvisitet är vad man brukar beteckna handlingsrekvisitet, som är gemensamt för de båda gärningstyperna (p. 1 resp. p. 2), Det uppställs med andra ord ett krav på visst handlande. För den andra gärningstypen (p. 2) uppställs dessutom ett effektrekvisit, vilket bygger på obeståndsbegreppet.

Ansvar för oredlighet mot borgenärer enligt 11:1 1 st. brottsbalken förutsätter ett avhändande, som antingen har företagits när obestånd eller påtaglig fara för obestånd förelåg eller som har lett till obestånd eller påtaglig fara för obestånd. Denna problematik hör ihop med det i paragrafen uppställda tidsrekvisitet. Rekvisitet har att göra med gäldenärens förmögenhetsläge och en prognosbedömning måste göras avseende dennes betalningsförmåga i framtiden. I prognosbedömningen skall även latent skulder beaktas i den mån dessas uppkomst vid tidpunkten för gärningen kunde förutses med sådan säkerhet att de rimligtvis borde beaktas.

Med obestånd förstås i detta sammanhang detsamma som i 1:2 konkurslagen nämligen att gäldenären inte rätteligen kan betala sina skulder och denna oförmåga inte endast är tillfällig. I konkursrätten har man funnit begreppet obestånd svårt att tillämpa trots att vissa hjälpregler uppställts i konkurslagen. Situationen är ännu besvärligare vid bedömningen i mål om ansvar för brott mot borgenärer. Bevisvårigheter samt vilka uppkomna eller latent skulder som skall beaktas vid en solvensprövning, är ej helt klara. Detta faktum gör det svårt för åklagare att styrka brottsligt handlande eftersom man inte kan göra avsteg från principen om åklagarens bevisskyldighet i brottmål. Man kan inte i brottmål ålägga den tilltalade att t.ex. styrka att hans betalningsoförmåga endast är tillfällig. En viktig omständighet är att det inte behöver föreligga ett direkt orsakssamband mellan en viss åtgärd och ett senare inträffat obestånd.

Handlingsrekvisitet uttrycks i paragrafen som så, att gärningsmannen förstör eller genom gåva eller någon annan liknande åtgärd avhänder sig egendom av betydande värde. Det krävs inte någon förmögenhetseffekt utan endast ett handlande i visst ekonomiskt läge.

Verbet "förstöra" leder inte till några tolkningsvårigheter, då det har samma innebörd som i det allmänna språkbruket, dvs att man skadar egendom genom aktivt handlande eller genom passivitet. Inte heller begreppet "gåva" innebär några svårare tolkningsproblem. För att en handling skall anses som gåva måste den civilrättsligt vara i sin ordning, dvs tradition skall ha skett eller skriftlig gåvohandling eller äktenskapsförord skall ha upprättats. Handlingen måste med andra ord ha benefik karaktär.

Av större intresse och betydligt mer komplicerat är frågor rörande "gåvoliknande handlingar". Som exempel på olika typer av handlingar vilka kan liknas vid gåva kan nämnas försäljning till underpris (i benefikt syfte eller enbart för att skada borgenärerna), förvärv av tillgångar till överpris (exempelvis köp av immateriella rättigheter), otillåten vinstutdelning och förtäckt vinstutdelning, omotiverat högt löneuttag och uttag ur bolag av medel för betalning för inköp av bolaget. Av dessa exempel framgår att en rad olika typer av handlingar har karaktär av gåvoliknande transaktioner.

Förtäckt olovlig vinstutdelning har ansetts föreligga i åtskilliga fall vid företagsöverlåtelser, där bolagets tillgångar används för att erlagga köpeskillingen. Om köparen inte varit solvent för den fordran som bolaget härigenom erhållit mot honom har transaktionen ur företagets synpunkt benefik karaktär och ansvar för oredlighet mot borgenärer kan komma i fråga.

Vad som avses med lokutionen "avhänder sig egendom av betydande värde" kan kort förklaras enligt följande: termen avhända innebär ett krav på att gäldenärens förmögenhetsläge skall försämrats genom åtgärden. Vad som menas med betydande värde framgår ej klart av förarbetena. Departementschefen uttalade dock att det främst är det absoluta ekonomiska värdet som är avgörande för bestämmelsens tillämplighet. Han underströk, att

bedömningen inte kan göras helt oberoende av sådana omständigheter som åtgärdens karaktär, syfte och samband med den verksamhet gäldenären bedriver. Det straffbara området begränsas alltså genom en kvantitativ bedömning. Denna bedömning måste göras mot bakgrund av gäldenärens förhållanden och boets ekonomiska ställning. I fråga om avhändanden i form av förstörelse eller gåvor, som inte är sedvanliga och klart saknar samband med gärningsmannens normala verksamhet, rekommenderar förarbetena att gränsen dras vid 3/4 basbelopp.

Det tredje och avslutande rekvisitet som uppställs i 11:1 1 st. brottsbalken är effektrekvisitet. I andra punkten stadgas ansvar för den som genom ett avhändande, enligt ovan, försätter sig på obestånd eller framkallar påtaglig fara för att han skall komma på obestånd. Obeståndsprövningen skall göras enligt de riktlinjer som tidigare omnämnts, dvs en prognosbedömning skall göras. Något kausalsamband mellan handlingen och faran för obeståndet krävs ej.

Angående det subjektiva rekvisitet för paragrafens tillämpning krävs uppsåt till samtliga objektiva rekvisit.

Gränsdragningen associationsrätt - skatterätt - straffrätt

Både 12 kap. 5 § och 12 kap. 7 § aktiebolagslagen är sammanvävda med straffbuden i 11 kap. brottsbalken. Någon klar gräns mellan associationsrätten och straffrätten är svår att dra. I och med att en aktörs (ofta köparens) handlande i många fall står i strid med reglerna i 12 kap. aktiebolagslagen och sådant handlande ofta ger upphov till en obeståndssituation kan reglerna i 11 kap. brottsbalken aktualiseras redan vid förvärv av skalbolag.

De skatterättsliga reglerna har återgetts för förståelsen av transaktionernas karaktär och syften.

Ansvarsfrågor

Tingsrättens bedömning i ansvarsfrågorna har redovisats enligt följande. Beträffande de objektiva rekvisiten i åtalet som rör skalbolagen har varje åtalspunkt behandlats för sig. Åtalspunkten inleds med en sammanfattning av de tilltalades bestridanden. I den mån de tilltalade inte har bestritt påståenden i gärningsbeskrivningarna har de uttryckligen vitsordat desamma, varför tingsrätten, som finner sig kunna godtaga dessa åklagarens påståenden, inte närmare berör den åberopade bevisningen i denna del. De subjektiva rekvisiten behandlas i ett sammanhang och redovisas efter åtalspunkt 12.

Åtalspunkt 1

J-E.S. har bestritt att bolaget finansierade köpet genom att utan vederlag ta bolagets tillgångar i anspråk för betalning av aktierna. Han har hävdad att bolaget erhållit en motsvarande fordran på Anja.

J-E.S. har vidare bestritt att han skulle ha försatt bolaget på obestånd eller framkallat fara för obestånd. Han har inte vitsordat påståendet att det fanns en latent skatteskuld på 54 000 kr vid överlåtelse tillfället. Han har i vart fall inte insett skuldens existens. Den framtida köparen skulle lägga in en rörelse. Då hade lagerreserven ej behövt återföras och någon skatteskuld hade aldrig uppstått. - Skulle tingsrätten finna att fakturan om 85 000 kr är osann och att lagerreserven måst upplösas, accepterar han åklagarens påstående om att det skulle funnits en latent skatteskuld vid överlåtelse tillfället. Frågan om förmågan att betala den är dock beroende av när skatteskulden förfaller och hur bra det går för företaget fram till dess. I övrigt har J-E.S. vitsordat åklagarens påståenden.

Tingsrättens bedömning

Det finns inte något exempel på att bolag, som förvärvats inom de koncerner det är fråga om i målet, gottgjorts för att de i samband med överlåtelsen lämnat från sig sina tillgångar. Den fordran som påstås ha uppstått på Anja får i sammanhanget betecknas som värdelös.

J-E.S. har påstått att han tänkt lägga in en livsmedelsbutik i bolaget. Han har vidare påstått att köparna tänkt använda bolaget för att etablera en restaurangkedja. Detta bolag, liksom även övriga bolag, har emellertid inte utnyttjats av förvärvarna för fortsatt ekonomisk verksamhet utan raskt överförts till B.P..

Av U.A:s vittnesmål framgår att J-E.S. inte utfört arbete för 85 000 kr. Fakturan är således osann och därmed inte avdragsgill. En latent skatteskuld baserad på en bokförd lagerreserv om 108 000 kr har således förelegat vid överlåtelsefallet.

Av den skriftliga bevisningen framgår att J-E.S. utkvitterat i vart fall 11 000 kr till sig själv. Han har inte kunnat lämna någon förklaring till uttagen eller redovisat något vederlag för utbetalningen. Anledning saknas till antagande att bolaget haft någon nytta av utbetalningarna.

De objektiva rekvisiten för oredlighet är beträffande denna åtalspunkt uppfyllda.

Åtalspunkt 2.1

J-E.S. har bestritt att Anja finansierade köpet genom att utan vederlag ta bolagets tillgångar i anspråk för betalning av aktierna till säljaren eftersom Anja aldrig har erlagt någon betalning utan endast transporterat lånet från Karos vidare till Sternli. Anja har däremot medverkat till att lånet har betalats tillbaka och tillgodogjort sig en provision på 50 000 kr. J-E.S. har vitsordat åklagarens övriga påståenden.

Åtalspunkt 2.2

J-E.S. och C.J. har bestritt att de var medvetna om att bolaget skulle tömmas på resterande medel. De har ej tagit ställning till huruvida det fanns en latent skatteskuld på 693 500 kr vid överlåtelsefallet eller ej. Båda har bestritt medverkan. Lånet transporterades från Karos genom Anja till den slutliga köparen som betalade. Anja medverkade till betalningen. Betalningslikviden härrörde från Sperrli och har redovisats i Sternli som en skuld på debetsidan till dotterbolaget. Betalningen har dock skett efter överlåtelsen från Anja till Sternli. Båda har vitsordat åklagarens övriga påståenden. C.J. har hävdats att J-E.S. har skött alla göromål och att han endast signerat de papper denne bett honom skriva under.

Tingsrättens bedömning

Anja har under en kort tid ägt bolaget. J-E.S. har företrätt bolaget och även medverkat till den slutliga betalningen, vilken är att beteckna som ett icke tillåtet koncernlån eftersom Sperrli hjälpt till att finansiera köpet av sina egna aktier. - C.J. har handlat som företrädare för köparen Sternli.

Enligt avtal överlät Karos aktierna i bolaget till Anja den 4 mars 1987. Det är ostridigt att bolaget två dagar därefter blev ett skalbolag genom att dess inkråm, hyresrätter, såldes för 1 537 000 kr. - Om inte någon ytterligare åtgärd skulle komma att vidtas under beskattningsåret, skulle den av åklagaren angivna skatteeffekten, 693 500 kr, inträda. - I bolaget vidtogs inte några ytterligare åtgärder under beskattningsåret förutom de av J-E.S. gjorda utbetalningarna till säljaren och till Anja. Skatteskulden har således inte eliminerats. - De objektiva rekvisiten för oredlighetsbrott är uppfyllda.

Åtalspunkterna 3-4

Samtliga de av åklagaren påstådda sakförhållandena har vitsordats av både J-E.S. och C.J.. De har däremot hävdats att det har varit fråga om tillåtliga koncernbidrag från dotterbolagen till FCL. C.J. har uppgett att han endast skrivit under de handlingar som förevisats honom utan att han förstått eller vetat något om affärerna. Båda har beträffande åtalspunkt 4 uppgett att de haft anledning räkna med att verksamhet skulle bedrivas. Bolaget fick till nytt ändamål att driva affärer med Polen. Detta anmäldes till PRV.

Tingsrättens bedömning

Anja köpte bolagen av Karos den 4 augusti 1987. Karos lånade ut pengar till Anja. Anja transporterade både bolag och lån vidare till FCL som tog koncernbidrag i de inköpta dotterbolagen med vilka bidrag Anja återbetalade lånen till Karos samma dag. - De koncernbidrag som FCL tagit i dotterbolagen är enligt tingsrättens mening penninglån som lämnats i syfte att FCL skulle förvärva aktierna i dotterbolagen. I sådant fall kan man inte tala om tillåtet koncernlån utan fråga är om olovlig vinstutdelning, innebärande avhändande av betydande belopp. Det otillåtna koncernlånet har utnyttjats även av Anja. - C.J. har handlat som företrädare för köparna, Kugli och Kęppli. - De objektiva rekvisiten för oredlighetsbrott är således uppfyllda.

Åtalspunkt 5

J-E.S. har bestritt att han tömt Pedett på tillgångar genom gånvliknande transaktioner. Enligt honom rörde det sig om koncerninterna transaktioner. Han har vidgått att medlen faktiskt överförts direkt från Pedett till Anja, men hävdats att uttagen är bokförda i Anja som lån från FCL. Varendas krona har enligt J-E.S. återbetalats till FCL. I övrigt har J-E.S. vitsordat åklagarens påståenden.

C.J. har vitsordat åklagarens samtliga påståenden. Han har dock bestritt uppsåt och utpekats J-E.S. som den som lagt papper framför honom och bett honom skriva under. C.J. har inte förstått innebörden av sitt handlande.

Tingsrättens bedömning

J-E.S. har vitsordat att aktierna i Pedett använts som säkerhet vid finansieringen och att pengarna faktiskt tagits från Pedett. Av kontoutdrag framgår att Pedett vid överlåtelsestillfället hade likvida medel om sammanlagt 1 736 481 kr. Av samma utdrag framgår att Anja genom olika överföringar tömt Pedett. Pedett har därmed ej haft möjlighet att betala den latent skatteskulden. - Anja har under en kort tid ägt bolaget. J-E.S. har företrätt Anja och även medverkat till den slutliga betalningen vilken är att beteckna som ett icke tillåtet koncernlån, eftersom Pedett hjälpt till att finansiera köpet av sina egna aktier. C.J. har handlat som företrädare för köparen FCL. - De objektiva rekvisiten för oredlighetsbrott är uppfyllda.

Åtalspunkt 6

P.H. har sammanfattat sitt bestridande enligt följande. Den latent skatteskulden var inte 908 000 kr vid tillträdesdagen. Eftersom Electro-Enoc inbetalt preliminärskatt med 747 000 kr var den latent skatteskulden endast 161 000 kr. Han oroade sig aldrig över hur moderbolaget skulle klara av att betala räntor på lånet. Medel att bygga travbanan för kunde han sedan ta ur Electro-Enoc som hade tillgångar på drygt 17 miljoner kr. Han vitsordar att utbetalningar om drygt 17 miljoner kr skett från Electro-Enoc under tiden den 4 januari till slutet av mars 1988, men förnekar varje delaktighet i betalningarna; dessa har gjorts för att dölja bankens misstag. Han bestrider vidare att Electro-Enoc och moderbolaget Fastighetsbolaget skulle ha varit på obestånd i slutet av mars 1988. Något skuldförhållande förelåg inte mellan dotter- och moderbolag. Electro-Enoc hade ingen fordran på Fastighetsbolaget eftersom det var fråga

om ett koncernbidrag. Han trodde att Fastighetsbolaget hade en skuld till Nyckeln, motsvarande köpeskillingen. Spärrmedlen har inte använts på ett oriktigt sätt varför han bestrider skattekonsekvens i bolaget. Han bestrider att han skulle ha sålt fastigheten Gyllebo 1:29 till sin ex-fru utan vederlag och kan redovisa motsatsen. Efter det att Gyllebo rustats upp skulle alla lån regleras. P.H. räknade med en vinst på 1 miljon kr.

J-E.S:s inställning överensstämmer i stort med P.H:s. Därtill har han anfört: Han har ej betalat drygt 13 miljoner kr till banken. Han vitsordar dock att han utfört de transaktioner som framgår av aktbil. 44 sid. 31. Övriga uttag kan R.A. ha gjort. Till skillnad från P.H. anser J-E.S. att en faktisk fordran från en utomstående har blivit ett koncernlån. Den angivna tidpunkten då fastighetsaktiebolaget inte kunde betala sin skuld saknar betydelse eftersom skulden inte var förfallen vid denna tidpunkt. Lånet kunde komma att betalas genom framtida koncernbidrag eller genom vinstutdelning. J-E.S. skrev under en neutral lånehandling på drygt 13 miljoner kr. Detta innebar inte att han skrev under som fysisk person; han hade fullmakt att göra detta för Fastighetsbolagets räkning.

Tingsrättens bedömning

För att kunna genomföra köpet upptog Fastighetsbolaget ett lån i Gotabanken om drygt 13 miljoner kr. Lånet var tillfälligt. P.H. och J-E.S., som båda företrädde Fastighetsbolaget, har påstått att lånet skulle läggas om och i stället tecknas i finansbolaget Nyckeln. Så har emellertid inte blivit fallet. P.H. och J-E.S. har vidare påstått att de inte underrättats härom och att banken, möjligen genom R.A., själv tagit sig friheten att genom överföringar från dotterbolaget Electro-Enocs tillgodohavande i banken se till att det tillfälliga lånet har återbetalats. Det är inte troligt att P.H. och J-E.S., såsom ställföreträdare för moderbolaget, saknat vetskap om vem som stått som egentlig långivare till ett mångmiljonlån. Det förefaller inte heller sannolikt att företrädare för banken under en tid av närmare tre månader genom ett antal överföringar lyckats tömma Electro-Enoc på över 80 % av dess likvida tillgångar utan att någon av de båda för företaget ansvariga ens ställt frågan vart pengarna tagit vägen. I sammanhanget bör nämnas att kreditgivningen inte tett sig seriös; varken räntesatser eller amorteringstid, borgensansvar eller andra villkor har ens diskuterats. Inte heller har J-E.S. och/eller P.H. tagit kontakt med Nyckeln för sådana diskussioner. Det förefaller heller inte troligt att J-E.S. - för det fall det rört sig om ett verkligt risktagande - skulle ha undertecknat en lånehandling på drygt 13 miljoner kr i eget namn. Sammantaget talar ovannämnda omständigheter för att det är P.H. och J-E.S. - och inte någon utomstående person - som avhänt Electro-Enoc den aktuella lånesumman. Både P.H. och J-E.S. har vitsordat att bolagets tillgångar faktiskt har använts till att erlagga köpeskillingen samt att köparen, dvs Fastighetsbolaget, inte varit solvent för den fordran som Electro-Enoc härigenom erhållit mot det bolaget. Transaktionen har därmed, ur Electro-Enocs synpunkt, haft en benefik karaktär. - Vad herefter angår skillnaden mellan vad som totalt förts över från Electro-Enocs till Fastighetsbolaget och den summa som slussats vidare för återbetalning av banklånet, dvs drygt 1,5 miljoner kr, har ingen redovisning eller förklaring lämnats. Av kontoutdragen kan inte utläsas annat än att det rört sig om ett avhändande utan vederlag. Tingsrätten finner det kunna hållas för visst att så skett och att ingen annan än J-E.S. och P.H. verkat härvidlag. - Åklagaren har påstått att spärrmedel på över 6,5 miljoner kr har tagits i anspråk för annat ändamål än det i ansökan till SIND angivna. J-E.S. har vidgått att han ansökt om medlen och mottagit dem. I ansökan har han uppgett att de skulle användas till att uppföra en travbana samt renovera byggnader på en fastighet. Någon travbana har emellertid inte uppförts. Inte heller har några mer omfattande arbeten ens påbörjats på fastigheten. P.H. å sin sida har lämnat mycket vaga och svävande uppgifter angående spärrmedlens användande. Hans förklaringar förtjänar inte avseende. Varken J-E.S. eller P.H. har kunnat peka på något konkret resultat av de påstådda investeringarna som gjorts med användandet av spärrmedlen. Med hänsyn till

vad nu anförts finner tingsrätten utrett att J-E.S. och P.H. inte har använt spärmedlen för det för SIND angivna ändamålet. Därmed har även den av åklagaren påstådda skattekonsekvensen inträtt. Tingsrätten finner vidare utrett att spärmedlen har avhånst bolaget utan vederlag. - Av den skriftliga bevisningen framgår att P.H. köpt fastigheten Gyllebo för 1,5 miljoner kr för Electro-Enocs räkning. P.H. har därefter sålt fastigheten till sin f.d. fru. I.N. har efter genomgång av de kontoutdrag och underlag som åberopats i målet visat att något vederlag från det senare fånget aldrig redovisats i bolaget. P.H. har vitsordat detta förhållande men påstått att han kan redovisa köpeskillingen. Tingsrätten har under huvudförhandlingens gång upprepade gånger efterhört om P.H. velat presentera denna sin redovisning, men han har avstått härifrån. Detta förhållande talar än mer för att något vederlag faktiskt aldrig utgivits. Fastighetsöverlåtelsen har således enligt tingsrättens mening haft en gåvoliknande karaktär. - Beträffande J-E.S:s invändning att skatteskulden skulle komma att elimineras genom framtida koncernbidrag eller vinstutdelningar konstaterar tingsrätten liksom i tidigare behandlade åtalspunkter att det inte finns något exempel på att bolag, som förvärvats inom de koncerner det är fråga om i målet, gottgjorts för att de lämnat ifrån sig sina tillgångar. Bolaget har inte heller utnyttjats av förvärvarna för fortsatt verksamhet utan genast eller snart transporterats vidare, varför någon vinstutdelning inte kunnat komma ifråga. - P.H. och J-E.S. har vitsordat en latent skatteskuld om 161 000 kr vid tillträdesdagen. Den slutliga skatteskulden inklusive skattetillägg och avgifter har senare fastställts till 10 784 000 kr. Fara för obestånd har förelegat i vart fall vid slutet av mars 1988. - Den sammantagna egendomen har haft ett betydande värde, någon bokföring har inte påträffats och J-E.S. har begagnat sig av oriktiga uppgifter för att komma i åtnjutande av spärrade medel i bolaget. - De objektiva rekvisiten för oredlighetsbrott är uppfyllda beträffande denna åtalspunkt.

Åtalspunkt 8.1

J-E.S. hade beträffande denna åtalspunkt följande invändningar: Lånet från Anja har inte återbetalats med Grillsjö's medel. Stekhuset har återbetalt lånet Han vitsordar den fastställda skatteskulden men bestrider att det har funnits någon latent skatteskuld i bolaget. Han vitsordar dock att det funnits obeskattade reserver i bolaget som om de skulle ha upplösts vid 1989 års taxering skulle lett till den av I.N. uppgivna skulden. Han bestrider att han betalat medel till sig själv. Han har däremot lånat ut medel till Stekhuset, som i sin tur återbetalade lånet till Anja. Vart mellanskillnaden tagit vägen vet han inte. Åklagarens övriga påståenden vitsordas.

Tingsrättens bedömning

Stekhuset har förvärvat Grillsjö. Anja har lånat Stekhuset medel till förvärvet genom att J-E.S. övertrasserat Anjas checkräkning. Om Stekhuset haft egen eller alternativ finansieringsförmåga hade en sådan övertrassering inte behövt ske. J-E.S. har vitsordat att han såsom ensam firmatecknare i Grillsjö lånat ut 1 095 434 kr av bolagets medel till Stekhuset dagen efter överlåtelsen. Stekhuset har i sin tur omedelbart återbetalat lånet på 1 034 000 kr till Anja. Vart mellanskillnaden tagit vägen har inte gått att utröna. J-E.S. har medverkat till den slutliga betalningen vilken är att beteckna som ett icke tillåtet koncernlån, eftersom Grillsjö bekostat köpet av sina egna aktier. - I bolaget vidtogs inte några ytterligare åtgärder under beskattningsåret. Genom det sätt på vilket bolagets tillgångar hanterades den 24 mars 1988 uppkom påtaglig fara för att bolaget skulle komma på obestånd. Den fordran som påstås ha uppstått på Stekhuset får i sammanhanget betecknas som värdelös. B.bolaget, den slutlige köparen, hade vid denna tid endast 51 787 kr i tillgångar, varför några medel ej kunde förväntas från det hållet. - De objektiva rekvisiten för oredlighetsbrott är beträffande denna åtalspunkt uppfyllda.

Åtalspunkt 8.2

J-E.S. har bestritt all medverkan eller kännedom om värdepapperna.

Tingsrättens bedömning

Av utredningen framgår att det vid överlåtelsen fanns tillgångar i Grillsjö motsvarande 1 850 372 kr. På tillgångssidan redovisades bl.a. värdepapper till ett värde av 288 575 kr, vilka, ovisst när och hur, därefter försvunnit. J-E.S. har såsom ensam behörig ställföreträdare för Stekhuset medverkat till köpet av Grillsjö. Han har därefter transporterat bolaget vidare till B.P.. J-E.S. har därigenom möjliggjort en tömning av bolagets medel. Faran för bolagets obestånd förvärrades genom att värdepapperna avhändes bolaget. J-E.S:s uppsåt behandlas längre fram. - De objektiva rekvisiten för oredlighetsbrott är beträffande denna åtalspunkt uppfyllda.

Åtalspunkt 8.3

J-E.S. har vitsordat att han skrivit under ansökan till SIND. Anledningen härtill var enligt J-E.S. att köparen ville använda bolaget i FCL-gruppen.

Tingsrättens bedömning

J-E.S. har undertecknat ansökan den 22 april 1988 om överföring av bolagets medel till FCL. I ansökan har angetts att spärrmedlen skulle brukas för investering i en viss fastighet. Senare har uppdagats att angiven fastighet inte existerar. J-E.S. har inte lämnat någon som helst förklaring till de osanna uppgifterna. Han har vidare hävdats att han trodde att bolaget skulle användas i FCL-gruppen. Emellertid hade bolaget redan den 25 mars 1988 överlåtit på B.P.. Det finns inte något som tyder på att B.P:s bolag nyttjats för fortsatt ekonomisk verksamhet inom FCL-gruppen. - De objektiva rekvisiten för försök till oredlighetsbrott är uppfyllda.

Åtalspunkt 9

J-E.S. har vitsordat åklagarens påståenden med följande undantag: Han har bestritt att lånet från TDA återbetalades med bolagets medel. I stället skall transaktionen uppfattas så att köparen upptagit ett koncernlån varmed köpeskillingen betalades. J-E.S. har inte tömt bolaget genom gåvoliknande transaktioner eller därigenom försatt bolaget på obestånd. J-E.S. har mottagit 1 630 000 kr för Anjas räkning. Anja har sedan betalat åter lånet till TDA. Han vet ingenting om transaktionerna i bolaget utom att Anja fått 90 000 kr i provision för sin medverkan vid bolagsöverlåtelsen.

C.J. har vitsordat åklagarens samtliga påståenden. Han har dock bestritt uppsåt.

Tingsrättens bedömning

J-E.S. har vitsordat att Anja återbetalat lånet till TDA, men hävdats att den slutliga köparen, B.bolaget, tagit ett koncernlån i bolaget. B.bolaget hade inga egna tillgångar för att finansiera köpet vilket J-E.S. väl visste, då bolaget till dagen före dess köp av Idemäklarna, varit ett Anjas dotterbolag. Den fordran på B.bolaget som J-E.S. påstår ha uppstått får därför betecknas som värdelös. J-E.S., som haft god insyn i köparbolaget, har varit medveten om att betalning skulle ske med bolagets egna medel. Han har inte heller bestritt att så skulle ha varit fallet. J-E.S. har medverkat till den slutliga betalningen med skalbolagets egna medel genom att återbetala lånet till TDA. Någon egentlig kreditrisk för köparnas eller TDA:s del har det aldrig varit fråga om. J-E.S. har uppgivit att någon lånehandling mellan Anja och TDA aldrig upprättats, vilket ytterligare stärker denna slutsats. Lånet har inte varit tillåtligt. J-E.S:s invändning att han skulle ha överlåtit alla bestyr till C.J. bär inte sannolikhetens prägel. Tidigare har han uppgett att C.J. endast var idespruta och att hans egen uppgift i samband med skalbolagsaffärerna varit just att ombesörja transaktioner och övrigt kameralt arbete. - De objektiva rekvisiten för oredlighetsbrott är beträffande denna åtalspunkt uppfyllda för såväl J-E.S. som C.J..

Åtalspunkt 10.1

J-E.S. har beträffande denna åtalspunkt invänt mot följande av åklagarens påståenden: Banklånet återbetalades med Bygg Städs medel, men pengarna skall ses som ett koncernlån. Det fanns inga latent skatteskulder i bolaget. Det bestrids att 1 126 400 kr skulle ha utbetalts utan vederlag; även dessa pengar är att betrakta som ett sedvanligt koncernlån varför någon fara för obestånd ej uppkommit. Handeln med båtar genererade vinst i bolaget. J-E.S. vitsordar att skulden på avräkningskontot uppgick till 1 444 483 kr den 30 juni 1989.

Tingsrättens bedömning

Anja övertog bolaget den 8 april 1988. Vid överlåtelse tillfället fanns 1 788 059 kr i likvida medel samt en fastställd skatteskuld på 516 879 kr. J-E.S. har bestritt att det skulle ha funnits några latent skatteskulder i bolaget. J-E.S. har vidare påstått att verksamheten som bedrevs i bolaget var vinstbringande och att avskrivningsunderlag för eventuella latent skatteskulder därmed funnits i bolaget. J-E.S. har däremot vitsordat att bolagets skulder uppgick till 1 444 483 kr den 30 juni 1989. Bolagets tillgångar bestod av tre båtar, en fordran på ett försäkringsbolag, en fordran på Anja som till en början uppgick till 1 126 400 kr. J-E.S. har uppgett att Anja betalt tillbaka viss del av lånet. Invändningen har lämnats obestridd av åklagaren. Åklagaren har däremot påstått att bolaget skulle fortsatt att låna ut pengar löpande till moderbolaget. Mot bakgrund av åklagarens och I.N:s genomgång av Anjas ställning under våren 1989 finner tingsrätten att Anja saknat förmåga att återbetala sina lån till bolaget. Det finns, som tidigare nämnts, inte heller något exempel på att de förvärvade bolagen slutligen kompenserats för att de lånat ut pengar i samband med överlåtelse. Med hänsyn till vad ovan anförts finner tingsrätten att de återstående fordringarna på Anja får betecknas som värdelösa. Bolagets enda kvarvarande tillgångar utgjordes således av tre båtar samt en fordran på ett försäkringsbolag. J-E.S. har uppgett att bolaget ursprungligen inhandlat sex båtar för sammanlagt 353 865 kr. Han har vidare uppgett att den finaste av dessa båtar blev stulen. P.H. har uppgett att bolaget hade ett krav på försäkringsbolaget med 128 000 kr för båten. Det är därmed inte sannolikt att de tre kvarvarande båtarna skulle haft ett sammanlagt marknadsvärde som uppgick till de av J-E.S. vitsordade skulderna. Genom att utbetala sammanlagt 1 444 483 kr under tiden fram till den 30 juni 1989 har J-E.S., om inte försatt bolaget på obestånd så i vart fall framkallat påtaglig fara härför. - De objektiva rekvisiten för oredlighetsbrott får beträffande J-E.S. anses uppfyllda.

Åtalspunkt 10.2

P.H. har invänt mot följande av åklagarens påståenden: Han bestrider att han skulle ha betalat ut de vid försäljningen av båtarna influerna till sig själv utan vederlag. Medlen betalade han ut till sitt företag PH Konsult, som var hans enskilda firma. Medlen utgjorde betalning för plåtbockningsmaskinen. Fakturan upprättades således inte för skens skull. Han bestrider att värdet på maskinen understiger 570 000 kr. Maskinen överfördes i bolagets besittning genom att tredje man underrättades.

Tingsrättens bedömning

När P.H. övertog bolaget den 30 juni 1989 var den fastställda skatteskulden på 516 879 kr fortfarande obetald, vilket P.H. har vitsordat. Bolagets tillgångar bestod enligt P.H. av tre båtar med ett sammanlagt inköpsvärde av 188 090 kr, en fordran på försäkringsbolaget Wasa med 128 000 kr samt ytterligare en fordran på 72 000 kr. P.H. har inte närmare redogjort för bakgrunden till fordran på 72 000 kr, men då hans påstående inte heller emotsagts får det godtas. Båtarna har avyttrats för sammanlagt 303 722 kr. Denna summa har utbetalts till P.H. som delbetalning för plåtbockningsmaskinen. Av S.C:s vittnesmål framgår att maskinens värde inte bara vida understeg det av P.H. i

fakturan uppgivna värdet om 703 722 kr, utan också det sammanlagda värdet på båtarna, dvs 303 722 kr. S.C:s uppgifter ger närmast vid handen att maskinens värde var negativt. Fakturan får därmed anses upprättad för skens skull. Såsom åklagaren gjort gällande har P.H. genom sitt förfarande slutligen tömt Anja Marina och därigenom förvärrat bolagets obestånd. - De objektiva rekvisiten för oredlighetsbrott är uppfyllda även för P.H:s del.

Åtalspunkt 11

J-E.S. har bestritt att han tömt bolaget på dess tillgångar. Han har uppgett att han endast varit behjälplig vid själva förvärvet, någon annan befattning har han inte haft med bolaget.

C.J. har vitsordat åklagarens påstående men bestritt uppsåt.

Tingsrättens bedömning

J-E.S. har företrätt köparbolaget Stekhuset vid överlåtelsen. Han har uppgett att han var Stekhusets firmatecknare och satt i dess styrelse. Det är utrett att bolaget tömts på sina tillgångar inom loppet av två dagar. Endast J-E.S. och C.J. har varit behöriga att beordra utbetalningar i bolaget eller kvittera ut dess medel. C.J. har erhållit generalfullmakt från J-E.S.. J-E.S. framstår, mot bakgrund av vad som tidigare framkommit i målet, som C.J:s uppdragsgivare. - De objektiva rekvisiten för oredlighetsbrott är beträffande åtalspunkterna 11.1 och 11.2 uppfyllda.

Åtalspunkt 12

J-E.S. har bestritt att han skulle vara gärningsman. Han har uppgett att han inte haft något att göra med affären. Han har dock vitsordat att Anja lånat ut pengar till förvärvet samt anvisat C.J. som köpare. Vad gäller påståendena i andra och tredje styckena i gärningsbeskrivningen är detta uppgifter som J-E.S. uppgett sig sakna vetskap om. Han har bestritt att han skulle ha genomdrivit köpet men vitsordat att han mottagit provision.

C.J. har inte haft något att invända mot de påstådda beloppen. Han har angett att han inte känt till transaktionskedjan vilket varit nödvändigt för att kunna återbetala lånet. Han har inte heller haft något att göra med de övriga transaktionerna.

J-E.S. och C.J. har vitsordat åklagarens övriga påståenden.

Tingsrättens bedömning

FCL har finansierat ifrågavarande skalbolagsköp genom ett lån från Anja. Anja, företrätt av J-E.S., övertrasserade sitt checkkonto med 260 239 kr i samband med utlåningen. Det är inte sannolikt att J-E.S. skulle vidtagit en såpass riskfylld åtgärd om han inte haft full kontroll över att övertrassereringen snarast skulle komma att rättas till. J-E.S. har vidgått att han skötte betalningen av köpeskillingen. Han har även berättat att det var säljarna som överförde de likvida medlen till FCL. Denna J-E.S:s uppgift talar mot hans tidigare uppgift att han inte skulle ha haft någon insyn i bolagets övriga transaktioner. - När köpeskillingen erlagts har det inte funnits nog medel kvar i bolaget för att täcka latent skatter. Skulden har med lätthet kunnat förutses då den till största delen baserades på en obeskattad vinst. Således har bolaget redan samma dag det köptes försatts på obestånd. Genom att samtidigt utbetala provision till Anja och Arums Ltd har bolaget i stort sett tömts på tillgångar. Genom att köpeskillingen erlagts med medel ur bolaget har transaktionen ur företagens synpunkt haft en benefik karaktär. J-E.S. har uppgett att Anja inte haft något med affären att göra förutom att han finansierat den samt uppgett C.J:s namn. Ändå har han vitsordat att han har tagit emot provision med 25 000 kr för Anjas del medan endast en obetydligt större summa, 30 000 kr, gått vidare till Arums, som enligt J-E.S. ombesörjt förhandlingar, förmedling och finansiering.

Tingsrätten kan - med hänsyn till J-E.S:s egna uppgifter - inte finna annat än att transaktionen avsett arvode som saknat verklighetsunderlag och därmed haft en gåvoliknande karaktär. J-E.S:s invändning att han trodde att affärerna skulle gå bra i företaget finner tingsrätten kunna lämnas därhän, eftersom någon restaurangverksamhet aldrig påbörjats i något av de i målet aktuella skalbolagen. Värt att nämnas i sammanhanget är även att inga kalkyler, byggplaner, kartor, marknadsundersökningar, listor med underleverantörer, möjliga köpobjekt eller dylika för igångsättande av rörelse väsentliga ting ens nämnts i målet. Den påstådda affärsiden om att bygga upp en kedja av restauranger längs med Sveriges mest trafikerade vägar framstår därmed som substanslös och närmast som en efterkonstruktion.

C.J. har vitsordat de faktiska omständigheterna.

De objektiva rekvisiten för oredlighetsbrott är beträffande J-E.S. och C.J. uppfyllda.

Subjektiva rekvisit

J-E.S. och C.J. har såsom ägare av eller ställföreträdare för bolag i ett stort antal fall köpt aktierna i skalbolag. Alla dessa affärer har ägt rum under en jämförelsevis begränsad tid. Samtliga inblandade bolag har sedermera gått i konkurs. Endast i undantagsfall har konkursbona visat sig ha några tillgångar, medan deras skatteskulder uppgått till mycket betydande belopp. - De flesta av de uppköpta bolagen har i allt väsentligt hanterats på ett och samma sätt: De har så snart ske kunnat tömms på sina likvida tillgångar, bokföringen har skötts illa eller inte alls, bokföringshandlingar har försvunnit, tillgångar har till synes flyttats av och an mellan olika bolag inom de av J-E.S., C.J. och B.L. kontrollerade sfärerna, såvitt kan bedömas utan att annan anledning därtill förelegat än en önskan att försvåra en utredning av vad som hänt, bolagen har bytt namn, ibland flera gånger, vilket haft samma effekt, de har utan att någon verksamhet påbörjats under oklara former snart överlåtit till B.P., som är utländsk medborgare och därför ej behörig att sitta i aktiebolagsstyrelser varjämte han har ett kriminellt förflutet. - Enligt tingsrättens mening är det ingen slump att ifrågavarande bolag på i allt väsentligt samma sätt råkat på obestånd. Fallissemangen är fastmer resultatet av en målmedveten plundring av bolagen, det är en kriminell affärsida som satts i verket. Det är outrett vem den egentliga initiativtagaren till plundringen är. Det förtjänar att nämnas att åklagaren uppgivit att de tilltalade under tämligen kort tid varit inblandade i mer än 50 skalbolagskonkurser och även själva försatts i konkurs. - J-E.S. är ekonomiutbildad och har sysslat med kameral verksamhet under många år, på senare tid i egen revisions- och bokföringsrörelse. Han kan sålunda inte antas ha svävat i okunnighet om de skatterättsliga konsekvenserna vid skilda hanteringar av skalbolag. Hans medverkan har varit så omfattande, genomtänkt och konsekvent att det inte råder något som helst tvivel om att han handlat i full vetskap om konsekvenserna av sitt handlande såväl när det gäller själva plundringen av bolagen som i skattehänseende. De subjektiva rekvisiten är därmed fyllda för J-E.S:s del. - C.J. har velat framstå som ett viljelöst och helt ovetande redskap för andra, främst B.L. och J-E.S.. Det förefaller också klart att C.J. inte haft J-E.S:s förutsättningar att tränga in i skeendets innebörd. C.J. har emellertid för sitt deltagande i bolagsaffärerna uppburit inte obetydliga ersättningar, dels kontant enligt vad som framgår av J-E.S:s utsaga vid polisförhör, dels i form av fri bil. Det är uteslutet att C.J., med sitt kriminella förflutna, inte skulle ha insett att hans insatser inte skulle ha belönats på sätt som skett om fråga varit om hederliga affärer. Även om det med fog skulle kunna antagas att C.J. inte insett att hans handlande måst medföra eller förvärpa bolagens obestånd, finner tingsrätten att hans brottsliga vilja har varit sådan att vetskap om obeståndet inte ett ögonblick skulle ha avhållit honom från gärningarna. De subjektiva rekvisiten är därmed fyllda för C.J:s del.

P.H. är enligt egen utsägo affärsman sedan flera år och specialist på att "sanera aktiefbolag". Han kan inte rimligen ha svävat i tvivel om att hans egna och J-E.S:s åtgärder måste leda till att Electro-Enoc tömdes och därigenom försattes på obestånd. P.H:s brottsliga uppsåt i fråga om Anja Marina framgår redan av hans försök att dölja sitt otillbörliga uttag av båtlikvider om 303 722 kr genom att fakturera 703 722 kr för den i realiteten värdelösa plåtbockningsmaskinen. De subjektiva rekvisiten är för P.H:s del därmed fyllda.

Avslutande synpunkter

J-E.S. och P.H. har såsom ägare, styrelseledamöter och ställföreträdare för bolag beslutat eller verkställt under åtalspunkterna berörda utbetalningar.

C.J. har i samma egenskap utfört vissa handlingar såsom utkvittering av bankmedel, överlämnande av bokföringsmaterial och köpehandlingar men också undertecknat olika handlingar.

Det kan diskuteras om brotten skall betecknas som gärningsmannaskap, medhjälp eller anstiftan. Enligt tingsrättens mening har var och en av de fyra tagit sådan del vid plundringen av bolagen att han får betraktas som gärningsman.

Brotten är att anse som grova då de varit av betydande omfattning. Gärningsmännen har i förekommande fall även lämnat osanna uppgifter i sina ansträngningar att utfå spärrade medel och de har också begagnat sig av falska handlingar såsom fakturor upprättade för skens skull. Ytterligare en faktor som påverkat tingsrättens bedömning i frågan huruvida brotten är att betrakta som grova är att bokföring i de flesta fall saknats helt.

Påföljdsfrågor

J-E.S. är tidigare ostraffad. Han är nu övertygad om omfattande och grov brottslighet. Han har genom sitt handlande skaffat sig och sin omgivning betydande tillgångar, medan Statsverket gått förlustigt långt större skatteintäkter. Vad J-E.S. låtit komma sig till last har ett så högt straffvärde att lindrigare påföljd än fängelse inte bör komma i fråga.

C.J. har under tiden 1964-1973 vid fem tillfällen ådömts frihetsstraff för bl.a. grovt bedrägeri. Under 1980-talet har han vid två tillfällen fått villkorlig dom för bl.a. bedrägeri och bokföringsbrott. Sedan 1985 pågår ingen påföljd. - C.J. har, mot betydande kontant och annan erkänsla, deltagit i nästan alla J-E.S:s nu behandlade brott och dessutom gjort sig skyldig till ytterligare allvarlig brottslighet. Straffvärdet är för C.J:s del inte lika högt som straffvärdet av J-E.S:s brott, men likväl sådant att det, i förening med den omständigheten att C.J. tidigare gjort sig skyldig till brott, medför att annan påföljd än fängelse inte bör komma i fråga.

P.H. förekommer under ett avsnitt i kriminalregistret. Han dömdes 1986 till fängelse en månad, bl.a. för till hembränning relaterade brott. Påföljden är verkställd. - De brott varom P.H. nu blivit övertygad har inneburit såväl att P.H. har kunnat rikta sig själv med avsevärda belopp som att staten berövats betydande skatteintäkter. Straffvärdet är så högt att annan påföljd än fängelse inte bör komma ifråga.

De tilltalade och åklagaren överklagade domen.

J-E.S. yrkade att hovrätten skulle ogilla åtalen, i andra hand sätta ned straffet. C.J. yrkade att hovrätten skulle ogilla åtalen, i andra hand utdöma en icke frihetsberövande påföljd. P.H. yrkade att hovrätten skulle ogilla åtalen, i andra

hand bestämma påföljden till villkorlig dom eller, i vart fall, sätta ned fängelsestraffet.

Åklagaren bestred yrkandena och yrkade anslutningsvis straffskärpning för envar av de tilltalade.

De tilltalade bestred åklagarens yrkanden.

Omförhör ägde rum med de personer som hördes vid tingsrätten. Om inte annat anges har de därvid i allt väsentligt uppgett vad som för var och en av dem angetts i tingsrättens dom.

Hovrätten för Västra Sverige (1994-09-02, hovrättslagmannen Dan Fernqvist, hovrättsrådet Bengt von Reis, referent, f.d. hovrättsrådet Thorsten Lindelöf samt nämndemännen Britt Toftered och Lars Jonsson) ändrade på så sätt tingsrättens domslut att hovrätten beträffande J-E.S. ogillade åtalen för grov oredlighet mot borgenärer respektive medhjälp till sådant brott såvitt avsåg åtalspunkterna 1, 2.2, 6, 8.2, 9.1, 10.1 och 11.1, bedömde gärningarna under åtalspunkterna 3.2, 4.2, 8.1 och 12 som medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer samt gärningen under åtalspunkten 8.3 som medhjälp till försök till grov oredlighet mot borgenärer, bestämde påföljden för den brottsligheten som J-E.S. övertygats om, dvs grov oredlighet mot borgenärer (åtalspunkterna 2.1, 3.1, 4.1 och 5.1), medhjälp till grov oredlighet mot borgenärer (åtalspunkterna 3.2, 4.2, 8.1 och 12) och medhjälp till försök till grov oredlighet mot borgenärer (åtalspunkt 8.3) till fängelse ett år åtta månader och ändrade tiden för näringsförbud till tre år, ogillade åtalen mot C.J. och beträffande P.H. ogillade åtalet för grov oredlighet mot borgenärer beträffande den del av åtalspunkten 6 som avsåg avhändande av tillgångar under tiden den 4 januari till slutet av mars 1988 (samt yrkandet om näringsförbud) och bestämde påföljden för grov oredlighet mot borgenärer såvitt avsåg återstående del av åtalspunkten 6 och åtalspunkten 10.2 till fängelse ett år fyra månader.

I domskälen anförde hovrätten:

Allmänt

Hovrätten kan i huvudsak godta den redogörelse för aktuella aktiebolags- och skatterättsliga regler som lämnats i tingsrättens dom.

I det följande återkommer vid upprepade tillfällen frågan om ett agerande som innefattar oredlighet mot borgenärer skall bedömas som gärningsmannaskap eller som medhjälp. I den frågan har hovrätten intagit följande ståndpunkt. Om en person vederlagsfritt tagit ut tillgångar från ett bolag som han vid tiden för avhändandet ägde, antingen direkt eller via ett av honom ägt moderbolag, har brottsligheten riktat sig mot borgenärer som han stått i sådant förhållande till att agerandet bör bedömas som gärningsmannaskap. Har brottsligheten riktat sig mot borgenärer som vederbörande vid tiden för avhändandet inte hade en sådan relation till, bör gärningen bedömas som medhjälp.

Beträffande det subjektiva rekvisitet för brottet oredlighet mot borgenärer vill hovrätten redan här framhålla att bristande kännedom om innehållet i de aktiebolags- och skatterättsliga reglerna utgör en sådan villfarelse som kan befria från ansvar. Däremot utgör okunskap om straffbarheten för oredlighetsbrott inte någon sådan ansvarsfrihetsgrund men kan väl beaktas vid påföljdsbestämning och straffmätning.

Till skillnad från vad som troligen gäller för C.J. och P.H. är J-E.S. uppenbarligen en person med sådana intellektuella resurser att han haft förmåga att sätta sig in i de skatte- och aktiebolagsrättsliga regler som gällde för skalbolagsaffärer. Att han haft ett intresse av det framgång av hans egna uppgifter. Främst på grund härav men även med beaktande av bl.a. hans utbildning och tidigare yrkeserfarenhet finner hovrätten att det inte kan råda

någon tvekan om att J-E.S. haft kännedom om var gränserna går mellan tillåtna och otillåtna transaktioner.

Såvitt avser C.J. har denne gett ett intryck som åtminstone bekräftar hans påstående att han helt saknar förmåga att "handskas med papper". Han framstår också som en person som av andra kan ha förmåtts att utföra tjänster vars innebörd han många gånger säkert saknat vetskap om. - Med anledning av vad tingsrätten uttalat om C.J:s kriminella förflutna skall framhållas att den brottsligheten ligger så långt tillbaka i tiden att den inte ens finns antecknad i det kriminalregisterutdrag som infordrats av hovrätten. Det föreligger därför enligt hovrättens mening inte tillräckliga förutsättningar för att enbart på grund av den tidigare kriminaliteten finna att C.J. handlat med ett eventuellt uppsåt.

Beträffande P.H. råder tveksamhet i fråga om han kände till på vad sätt hans förfarande stod i strid med de regler som åtalet mot honom aktualiserar. Med hänsyn till hur hovrätten bedömer åtalet mot P.H. saknas det emellertid anledning att få någon närmare klarhet i detta avseende.

Åtalspunkten 1

J-E.S. har tillagt: På grund av en utdragen handläggningstid hos Patent- och registreringsverket (PRV) beträffande ändringsanmälningarna för Industri System placerades slutligen livsmedelsbutiken i ett annat skalbolag.

Denna skalbolagsaffär är den första i de av åklagaren påtalade bolagsförvärven. J-E.S. har beträffande detta förvärv sagt sig ha konkreta planer på att lägga in en av honom redan bedriven livsmedelsrörelse. Någon närmare utredning i fråga om när J-E.S. hade de avsikterna föreligger inte, men det är inte visat annat än att så var fallet under tiden den 21 januari - den 11 februari 1987. Han har också lämnat en förklaring till att rörelsen slutligen hamnade i ett annat bolag. I brist på bevisning om motsatsen och då de inte kan lämnas utan avseende, får dessa uppgifter godtas. Vid sådana förhållanden är det inte utrett att den latent skatteskulden förelegat under nämnda tidsrymd, då den av åklagaren påstådda tömningen skulle ha ägt rum. Åtalet bör därför ogillas redan på denna grund.

Åtalspunkterna 2.1, 3.1, 4.1 och 5.1

J-E.S. har uppgett att Agenturbolaget (senare Sperrli), Åkeribolaget (senare Kugli), Läkarcenter (senare Kämppli) och Pedett förvärvades i syfte att lägga in restauranger/gatukök och att i vart fall de båda tidigare förvärven grundade sig på det s.k. kommissionsavtalet mellan B.L. och J-E.S. av den 1 mars 1987. J-E.S. har endast i allmänna ordalag talat om den verksamhet som avsågs bli inlagd i de nu aktuella bolagen. Att C.J. efter förvärvet den 4 augusti 1987 av Kämppli uttryckte önskemål om att detta bolag skulle användas för affärer med Polen och att ändringsanmälningar i enlighet med önskemålet gavs in till och registrerades av PRV får godtas. Några som helst Polenaffärer kom emellertid aldrig till stånd. Det har inte ens antytts vilka tidsplaner som skulle gälla för de tilltänkta projekten.

Enligt hovrättens uppfattning finns det ingen annan tänkbar förklaring än att avsikterna med de nu aktuella förvärven varit att tillgodogöra sig bolagens tillgångar, att aldrig återbetala "lånen" från de förvärvade bolagen och att inte heller driva någon verksamhet i något av bolagen. Vid sådana förhållanden får de i åtalet angivna latent skatteskulderna anses ha förelegat. J-E.S. är övertygad om att uppsåtligen, på sätt åklagaren påstått, ha avhänt Sperrli, Kugli, Kämppli och Pedett tillgångar av betydande värde, vilket medförde att vart och ett av bolagen kom på obestånd. Det är således klarlagt att J-E.S. i nu behandlade delar begått de åtalade gärningarna. J-E.S:s agerande skall bedömas som gärningsmannaskap.

Åtalspunkten 2.2

Såväl J-E.S. som C.J. har förnekat att de skulle ha haft någon som helst del i avhändandet av beloppet 334 000 kr. J-E.S. har tillagt att beloppet måste ha disponerats av den nye ägaren.

Det finns inte någon utredning som visar om och på vad sätt J-E.S. eller C.J. skulle ha medverkat till att de återstående medlen i Sperrli avhänts bolaget. Åtalet i denna del bör således ogillas beträffande såväl J-E.S. som C.J..

Åtalspunkten 3.2

J-E.S., som bekräftat att han utkvitterat beloppet, måste, mot bakgrund av vad som ovan sagts under åtalspunkten 3.1 angående frånvaron av substans i verksamhetsplanerna, ha insett att någon verksamhet inte skulle komma att bedrivas i Kugli efter överlåtelsen till FCL och att Kugli tämligen omgående skulle bli frånhänt sina återstående tillgångar. Vid sådant förhållande är J-E.S. övertygad om att uppsåtligen, på sätt åklagaren påstått, ha medverkat till att förvärpa Kuglis obestånd sedan det förvärvats av FCL. Klarlagt är således att J-E.S. begått den åtalade gärningen. J-E.S. bör i linje med vad som ovan angetts dömas som medhjälpare.

C.J. har endast vidgått att han undertecknat "diverse papper" och uppgett att han därutöver inte vet något. Utöver sin vid tingsrätten angivna uppfattning att han inte kvitterat ut några pengar har han i hovrätten även uppgett att han inte heller mottagit eller tillgodogjort sig några medel. Mot C.J:s förnekande har inte visats att han uppsåtligen medverkat till den av åklagaren påstådda gärningen. Åtalet i denna del mot C.J. kan därför inte vinna bifall.

Åtalspunkten 4.2

J-E.S. har vitsordat de faktiska förhållandena. På samma skäl som angetts beträffande åtalspunkten 3.2 finner hovrätten styrkt att J-E.S. begått den åtalade gärningen och därvid är att anse som medhjälpare.

C.J. har angett samma inställning till denna åtalspunkt som till punkten 3.2. Enligt I.N:s vittnesmål har heller inte framkommit något som tyder på att C.J. lyft pengar ur bolaget. Mot dennes förnekande har inte visats att han medverkat på sätt åklagaren påstått. Åtalet i denna del, såvitt avser C.J., kan därför inte bifallas.

Åtalspunkten 5.2

C.J. har uppgett att han är osäker på när han undertecknade de aktuella handlingarna men att det i vart fall inte kan ha varit den 18 december 1987.

Utredningen har inte klarlagt när C.J. undertecknade handlingarna. Inte heller har klarhet vunnits i på vad sätt C.J. härigenom skulle ha främjat J-E.S:s gärning. Handlingarna synes närmast ha tillkommit för att dölja en av J-E.S. redan utförd gärning. Det kan i vart fall inte anses klarlagt att C.J. genom att underteckna handlingarna uppsåtligen medverkade i J-E.S:s brottslighet. Åtalet bör således ogillas.

Åtalspunkten 6

Såvitt avser framkallandet av obestånd under tiden den 4 januari till slutet av mars 1988 har J-E.S. och P.H. sammanfattningsvis invänt: Avsikten var att iordningställa en travträningsbana som senare skulle försäljas. För tiden fram till dess att anläggningen hade sålts skulle erforderligt kapital för inköp och för anläggande av banan tillhandahållas av Nyckeln enligt utfästelse från R.A.. I efterhand har det för J-E.S. och P.H. blivit känt att lånet från Nyckeln aldrig kom till stånd och att i stället det s.k. internlånet kom att nyttjas. Det har också visat sig att bland annat pengarna från SIND och Infina användes för att

lösa internlånet. Därefter återstod inte det för projektet erforderliga kapitalet, varför travträningsbanan aldrig kom till stånd.

J-E.S. och P.H. har lämnat uppgifter som i sig inte framstår som så osannolika att de kan lämnas utan avseende. Det finns anledning anta att det lån som R.A. trodde sig kunna erhålla från Nyckeln var ett mer långsiktigt lån, bland annat skulle provision utgå till R.A. enligt vad han själv uppgett, som inte motsvarades av det kortsiktiga internlånet. Förhållandena är sådana att det inte kan uteslutas att R.A. kom att befinna sig i en ohållbar situation och hade att välja mellan att leva upp till kreditlöftet och därvid riskera bankens upptäckt av internlånet eller att förfoga över bolagets medel på sådant sätt att internlånet kunde lösas. Det får därvid beaktas att R.A:s version kan ha färgats av att han olovligen förfogat över bolagets medel och att det är något som han av naturliga skäl inte vill vidgå. Omständigheterna är sådana att hovrätten anser sig böra utgå från att det i allt väsentligt förhållit sig på sätt J-E.S. och P.H. berättat, nämligen att det i detta skede var fråga om en seriös affärsverksamhet och att förutsättningarna för verksamheten inte längre förelåg, sedan R.A:s agerande medfört att erforderligt kapital inte längre kunde disponeras. Detta fick till följd att bolaget hamnade på obestånd. Vid sådana förhållanden bör åtalet såvitt avser det nu behandlade skedet ogillas beträffande såväl J-E.S. som P.H..

Vad avser förvärrande av obeståndet genom överlåtelsen till P.H:s f.d. hustru av fastigheten Gyllebo 1:29 har P.H. i hovrätten invänt att han har redovisat köpeskillingen, 500 000 kr, till Electro-Enoc genom att avräkna den på motfordringar som han hade gentemot det bolaget.

Inför hovrätten har P.H. i sin spontant lämnade berättelse uppgett bland annat följande: När bolagsaffären presenterades för honom upplystes han om att för de oskattade medlen i Electro-Enoc 78 % skulle erläggas i köpeskillning. Normalt utgår ersättning för projekteringskostnader med 10 % på entreprenadsumman. I detta fall var projektet så förmånligt för honom att han nöjde sig med 5 % eller att endast 484 000 kr utbetalades för sådana kostnader. - På frågor angående hur den av honom påstådda redovisningen av köpeskillingen för Gyllebo 1:29 gått till har P.H. uppgett: Han tillgodogjorde sig köpeskillingen och beloppet bokfördes i den av honom bedrivna firman PH-konsult, sedan han kvittat mot krav han hade på Electro-Enoc. Motfordran avsåg krav på ersättning för kostnader och eget arbete i samband med travbaneprojektet. Kvittningsförfarandet har godtagits av förvaltaren i Electro-Enocs konkurs.

P.H:s påstående innebär att han för sitt sysslande med projektet skulle vara berättigad till ersättning med sammantaget närmare en miljon kr. Utöver beloppet till arkitekten har P.H. inte på något sätt preciserat vilka projekteringskostnader han haft. Enligt hovrättens mening förtjänar P.H:s uppgifter om fordringar på Electro-Enoc motsvarande köpeskillingen, eller 500 000 kr, inte avseende. Några andra invändningar har P.H. inte gjort i denna del. Vid den aktuella tidpunkten förekom det inte någon verksamhet i bolaget. Det av åklagaren påstådda beloppet, 470 000 kr, saknas anledning att sätta i fråga. Genom att underlåta att redovisa köpeskillingen har P.H. förvärrat Electro-Enocs obestånd med nämnda belopp. P.H. har inte ens påstått att han i detta skede haft för avsikt att fortsättningsvis driva verksamhet och uppenbarligen var så inte fallet. Av hans egna uppgifter framgår att han var medveten om att en skatteskuld förelåg. P.H. är således övertygad om att uppsåtligen ha förvärrat Electro-Enocs obestånd på sätt åklagaren påstått. P.H:s agerande skall bedömas som gärningsmannaskap.

Åtalspunkten 8.1

J-E.S. har förnekat att han den 24 mars 1988 betalade ut beloppet 1 095 434 kr till sig själv. Han har gjort gällande att betalningen i stället verkställdes till Anja med 1 035 800 kr och att återstoden troligen erlagts till Stekhuset. Såvitt avser utbetalningarna finner hovrätten klarlagt att 1 035 800 kr utbetalades till Anja medan det råder osäkerhet om vem eller vilket bolag som erhöll det

återstående beloppet. Övriga gärningspåståenden har J-E.S. vitsordat. J-E.S:s vaga uppgifter om syftet med bolagsförvärvet förtjänar inte avseende. På samma skäl som angetts ovan under åtalspunkten 2.1 m.fl. är åtalet i denna del styrkt. Med hänsyn till att J-E.S. inte hade ägarintresse i Stekhuset bör han i denna affär anses som medhjälpare.

Åtalspunkten 8.2

Ingen av de i denna del hörda personerna har uppgett sig känna till något om här aktuella värdepapper. Utöver att ha noterats som en post på periodbalansräkningen per den 12 mars 1988 finns inte heller i det skriftliga materialet någon information om hur handlingarna avhänts bolaget, om de överhuvudtaget funnits. Hovrätten anser att det beträffande dessa handlingar råder sådan osäkerhet att det inte kan anses utrett att de avhänts bolaget. Åtalet kan därför i denna del inte vinna bifall.

Åtalspunkten 8.3

J-E.S. har vitsordat att han skrev under ansökningshandlingarna. Enligt hovrättens bedömning har åtgärden utgjort ett fullföljande av den tömning av bolagets medel som klarlagts ovan under punkten 8.1. Gärningen skall bedömas som medhjälp till försöksbrott.

Åtalspunkten 9.1

J-E.S. har förnekat att han tömt Idemäklarna på något belopp. Han har vidgått att han av TDA mottagit 1 630 000 kr för Anjas räkning och att han fått 90 000 kr i provision. I hovrätten har han tillagt att ur det mottagna beloppet provisioner utgått även till två konsulter.

Mot J-E.S:s förnekande är inte visat att han verkställt eller låtit verkställa utbetalningarna av bolagets medel. Det är således inte visat att J-E.S. tömt bolaget. Som åklagaren lagt upp sin talan är detta den enda gärning som läggs J-E.S. till last i denna del. Åtalet bör därför ogillas.

Åtalspunkten 9.2

Mot C.J:s förnekande är inte visat att han uppsåtligen medverkat till J-E.S:s brott. Även detta åtal bör således ogillas.

Åtalspunkten 10.1

Sedan beloppet 1 126 400 kr betalats till Anja återstod av Anja Marinas medel omkring 660 000 kr vilket belopp väl täckte skatteskulden på 516 879 kr. Denna skuld förföll emellertid till betalning först den 18 april 1989. Verksamhet kom att bedrivas under resten av året och verksamheten resulterade enligt I.N. i att den latent skatteskulden vid årets slut var eliminerad. Vid sådana förhållanden kan åklagaren inte anses ha visat att J-E.S:s agerande den 11 april 1988 framkallat påtaglig risk för obestånd. Åtalet bör således ogillas, såvitt avser åtgärderna den 11 april 1988.

Den verksamhet som bedrevs under tiden april 1988 - juni 1989 har ostridigt inneburit att transaktioner skett mellan moder- och dotterbolag, vilka transaktioner medfört att Anja Marina per den 30 juni 1989 kom att ha en fordran på Anja som, utöver köpeskillingsbeloppet 1 126 400 kr, uppgick till omkring 318 000 kr. Med hänsyn till vad som framkommit om Anja-koncernens ställning per den 30 juni 1989 kan det antas att dotterbolagets fordran på moderbolaget vid den tidpunkten var värdelös. Det har emellertid inte klarlagts hur moderbolagets ekonomi såg ut vid de tillfällen när de transaktioner utfördes som slutligen medförde att moderbolagets skuld till dotterbolaget ökade med omkring 318 000 kr. Det kan därför inte anses styrkt att J-E.S., när respektive deltransaktion företogs, insåg att han försatte dotterbolaget på obestånd eller

framkallade påtaglig risk därför. Redan på grund härav kan åtalet i denna del inte vinna bifall.

Åtalspunkten 10.2

På de skäl som tingsrätten anfört finner hovrätten att P.H. gjort sig skyldig till oredlighet mot borgenärer.

Åtalspunkten 11.1

I.N. har tillagt att det inte framkommit något om vem som beordrade utbetalningarna i denna affär.

Mot J-E.S:s förnekande har inte visats att han medverkat i någon utbetalning av bolagets medel. Som åklagaren lagt upp sin talan är detta det enda som läggs J-E.S. till last. Detta åtal kan således inte bifallas.

Åtalspunkten 11.2

Mot C.J:s förnekande kan det inte anses klarlagt att han vid den i sig ostridiga utkvitteringen hade sådan insikt att han kan anses ha uppsåtligt medverkat till att förvärma bolagets obestånd. Även detta åtal bör således ogillas.

Åtalspunkten 12

J-E.S. har tillagt: Under juni 1988 gjorde han bokslut i FCL-koncernen. Han blev då medveten om att vinsterna i de inköpta bolagen inte hade eliminerats på sätt som borde ha skett. Därtill kom att han först nu hade fått insikt i att bolagen hade överlåtit till B.P., en person som han inte kände och inte hade något som helst inflytande över. Till följd därav blev han lite försiktigare. Denna sin sista affär gjorde han därför i FCL:s namn och debiterade sig särskild provision. J-E.S. informerade advokaten L.W. om vem som skulle vara köpare så att denne kunde upprätta köpehandlingar. J-E.S. har inte utbetalat något av bolagets medel och har heller inte haft fullmakt i denna affär men vidgår att han verkat för att Anjas lån skulle återbetalas och att provision skulle utgå.

Hovrätten finner klarlagt att J-E.S. förmedlat kontakt mellan säljarsidan och C.J. och att J-E.S. genom sitt bolag Anja lånade ut de för köpet erforderliga medlen. I likhet med vad hovrätten tidigare anfört om de vaga planerna på att bygga upp en kedja av tavernor får det hållas för visst att J-E.S. var medveten om att bolaget införskaffades för att tömmas på sina medel. J-E.S. medverkade på sätt åklagaren påstått till att FCL - ett av honom icke ägt bolag - förvärvade Kreakon, varför han i linje med tidigare ställningstagande bör bedömas som medhjälpare.

Såvitt avser C.J. finner hovrätten att det inte heller vid denna affär kunnat klarläggas att C.J. varit medveten om att han deltagit i ett förlopp, som syftat till att vederlagsfritt avhända bolaget dess samtliga tillgångar. Åtalet mot C.J. under denna punkt bör därför ogillas.

I fråga om såväl J-E.S. vilken satt förfarandet i system, som P.H. får brotten anses ha varit av betydande omfattning. För P.H:s del tillkommer dessutom att han använde sig av en falsk faktura beträffande Anja Marina. Brotten är att anse som grova.

Såvitt avser påföljden anförde hovrätten följande.

J-E.S. har, efter det att den nu behandlade tingsrättsdomen meddelades, dömts av Helsingborgs tingsrätt för bokföringsbrott, medhjälp till bokföringsbrott och försvårande av skattekontroll till fängelse tio månader. Domen har överklagats och målet har ännu inte prövats av hovrätten.

I detta mål har J-E.S. övertygats om att under ett drygt års tid ha förmedlat sex skalbolagsaffärer, där staten haft skattefordringar på omkring 3,5 miljoner kr. Hovrätten har redan inledningsvis deklarerat sin uppfattning i frågan om J-E.S:s kännedom om de i målet relevanta skatte- och bolagsrättsliga reglerna. Mer tveksamt är om J-E.S. kände till de straffrättsliga konsekvenserna och hur allvarligt samhället skulle komma att reagera vid upptäckt av transaktionerna. Måhända har J-E.S. sett de olagliga affärerna som mindre klandervärda såvitt avser uteblivna skatteintäkter eftersom sådana intäkter inte heller vid legala skalbolagsaffärer hade kommit att inflyta till statskassan. Även om brottet oredlighet mot borgenärer inte är ett vinningsbrott är omfattningen av J-E.S:s vinning av intresse i påföljdsfrågan. I den delen är utredningen knapphändig. Vinningen har totalt kunnat utgöras av den "rabatt" som erhöles på de obeskattade medlen i bolagen. Såvitt avsåg den möjliga vinsten från Grillsjöaffären begränsades den dock genom misslyckandet med att få ut medlen från spärrkontot i Riksbanken. Provisioner har erlagts till andra än de i målet tilltalade, varvid i vart fall någon av dem förefaller att ha i långt större utsträckning än J-E.S. gjort förtjänster på skalbolagsaffärer. Det har också förekommit att av de provisioner som utgått till J-E.S. denne har haft att i sin tur utge ersättningar till andra personer. J-E.S:s vinning får antas ha varit begränsad. Trots detta har J-E.S:s brottslighet ett sådant straffvärde att påföljden bör bestämmas till fängelse. Med beaktande av det näringsförbud som J-E.S. åläggs och det men som detta får anses innebära för honom finner hovrätten att strafftiden skäligen kan bestämmas till ett år åtta månader. Därvid har också beaktats det J-E.S. den 22 december 1993 ådömda straffet för bokföringsbrott m.m.

P.H. har övertygats om två fall av grov oredlighet mot borgenärer. Han har förvärrat bolagens obestånd med sammanlagt omkring 770 000 kr genom att utan vederlag avhända bolagen tillgångar till nämnda belopp. Han synes ha kunnat förfoga över beloppen för egen del. P.H:s vinning har således uppgått till det beloppet. Därtill kommer att han begagnat sig av en oriktig faktura i samband med transaktionen med plåtbockningsmaskinen. P.H:s brottslighet har sådant straffvärde att påföljden skall bestämmas till fängelse. Strafftiden för P.H. bör enligt hovrättens mening bestämmas till ett år fyra månader.

Målnummer B 1667/93

Sökord: Oredlighet mot borgenärer; Medhjälp till brott; Försök till brott

Litteratur: Grosskopf, Vinstbolag (2:a uppl. 1989); Löfmarck, Brotten mot borgenärer (2:a uppl. 1986); Kedner-Roos, Aktiebolagslagen (3:e uppl. 1988); Balans 1989 nr. 6-7 (Rodhe).
